

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Maahanmuuttajanuorten kokemuksia Matkalla- hankkeessa opituista työelämätaidoista

Rautiainen, Satu

2016 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdessä enemmän

Maahanmuuttajanuorten kokemuksia Matkalla-hankkeessa opituista työelämätaidoista

Satu Rautiainen
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu 2016

Satu Rautiainen

Maahanmuuttajanuorten kokemuksia Matkalla-hankkeessa opituista työelämätaidoista

Vuosi 2016 Sivumäärä 44

Tämä opinnäytetyö on lähtenyt liikkeelle Plan International Suomen tarpeesta saada tietoa Matkalla-hankkeen onnistumisesta ja vaikuttavuudesta. Matkalla-hanke oli vuosina 2013-2016 toteutettu Planin kolmivuotinen oppivelvollisuusiän loppuvaiheessa Suomeen muuttaneille maahanmuuttajanuorille sekä heidän vanhemmilleen tarkoitettu projekti. Matkalla-hankkeen päätarkoitus on ollut edistää maahanmuuttajanuorten aktiivisuutta ja osallisuutta suomalaisen yhteiskuntaan.

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Hankkeeseen osallistuneet maahanmuuttajanuoret pääsivät kahdeksi viikoksi kesätöihin erinäisiin paikkoihin. Tutkimusta varten haastateltiin viittä hankkeeseen lukuvuonna 2015-2016 osallistunutta 14-17 vuotiasta maahanmuuttajanuorta sekä ennen että jälkeen kesätöiden. Haastatteluiden avulla tavoitteenani oli saada tietoa siitä, kuinka nuoret olivat kokeneet hankkeen tukeneen heitä työelämään liittyvissä kysymyksissä ja valmistaneen heitä tuleviin kesätöihin. Tavoitteena oli saada selville, kuinka hanke oli tukenut nuoria tuleviin kesätöihin varten ja olivatko nuoret saaneet riittävästi työelämä tietoutta hankkeen aikana. Teoreettisessa viitekehysessä käsitellään maahanmuuttajia Suomessa, maahanmuuttajia ja suomalaista työelämää sekä työelämä taitoja.

Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, kuinka Matkalla-hanke on onnistunut tavoitteessaan tukea nuoria työelämää varten. Nuoret olivat saaneet hankkeen ansiosta tietoa suomalaisesta työelämästä ja kokivat sekä ennen että jälkeen kesätöiden saaneensa riittävästi tukea kesätöissä selviytymiseen. Tutkimuksen avulla pystyttiin arvioimaan hankkeen onnistumista työelämään liittyvien asioiden näkökulmasta, jonka ansiosta Plan sai tärkeää tietoa hankkeen onnistumisesta. Lukuvuosi 2015-2016 oli Matkalla-hankkeen viimeinen vuosi. Tämän tutkimuksen avulla saatiin tietoa siitä, mikä oli tässä hankkeessa onnistunutta ja tuotiin tietoa Planin mahdollisiin tuleviin maahanmuuttajanuorten kotoutumista tukeviin hankkeisiin.

Asiasanat: maahanmuuttajanuoret, kesätyö, työelämä taidot

Satu Rautiainen

The experiences of young immigrants of the working life skills learned in the Matkalla-Project

Year	2016	Pages	44
------	------	-------	----

This Bachelor's thesis was commissioned by Plan International Finland to establish the success and effectiveness of their Matkalla-project. The Matkalla-project was aimed at young immigrants who moved to Finland whilst at their final stage of compulsory education and also to their parents and was implemented between 2013-2016. The aim of this project was to promote youth activity and facilitate integration into Finnish society.

Qualitative methods were applied in this thesis. The young immigrants who participated in the Matkalla-project got a chance to get a summer job for two weeks in different places. For this study interviews were conducted with five young immigrants who participated in the Matkalla-project between 2015-2016. These youths were interviewed both before and after their summer jobs. The objective of this study was to investigate how the project had supported these youths in their summer jobs, and had they got enough information about working life during the project. The theoretical frame of reference consists of immigration in Finland, immigrants and Finnish working life and working life skills.

The results indicated that the Matkalla-project had accomplished its goal to give enough support for working life. The youths had received information about Finnish working life and all of them felt, both before and after summer job, that they had got enough information and support to manage well in their summer jobs. The success of the working life aspect was evaluated through this study which gave Plan important information about the success of their project. This thesis provided information on the successes of the project and also provided valuable new information for Plan's prospective projects for supporting the integration of the young immigrants.

Keywords: young immigrants, summer job, working life skills

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Plan International ja Plan International Suomi	7
	2.1 Matkalla -hanke.....	8
3	Teoreettinen viitekehys.....	10
	3.1 Aikaisempi tutkimus	10
	3.2 Maahanmuuttajuus Suomessa	11
	3.3 Maahanmuuttajat ja suomalaiset työmarkkinat	13
	3.4 Työelämätaidot.....	16
5	Opinnäytetyön toteutus.....	17
	5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimusongelma.....	18
	5.2 Laadullinen tutkimus	18
	5.3 Teemahaastattelu.....	19
	5.4 Aineiston analyysi	22
6	Tulokset.....	23
	6.1 Haastateltavien tausta	23
	6.2 Matkalla-hankkeessa opittuja työelämätaitoja	24
	6.3 Nuorten odotukset ja kokemukset kesätöistä.....	25
	6.4 Töiden/kesätöiden merkitys nuorille	27
7	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettinen pohdinta	28
8	Johtopäätökset	30
9	Pohdinta ja ammatillinen kasvu	33
	Lähteet	36
	Liitteet.....	39

1 Johdanto

Matkalla-hanke oli Plan International Suomen kolmivuotinen vuosina 2013-2016 toteutettu maahanmuuttajanuorten kotoutumista tukeva hanke, johon tämä opinnäytetyö on kytköksissä. Matkalla-hanke oli suunnattu vähän aikaa Suomessa asuneille oppivelvollisuusiän lopussa oleville maahanmuuttajanuorille ja heidän vanhemmilleen. Noin vuoden kestävässä vertaistukiryhmissä osallistuneet nuoret harjoittelivat esimerkiksi elämänhallintataitoja ja saivat tietoa suomalaisesta työelämästä ja koulutusmahdollisuuksista.

Tätä opinnäytetyötä varten haastateltiin varten viittä Matkalla-hankkeeseen lukuvuonna 2015-16 osallistunutta nuorta. Haastateltavat nuoret pääsivät hankkeen kautta kahdeksi viikoksi kesätöihin erinäisiin paikkoihin. Nuoret haastateltiin sekä ennen että jälkeen kesätöiden. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella hankkeeseen osallistuneiden nuorten työelämään liittyviä kysymyksiä. Tavoitteena oli saada haastattelujen avulla selville, kuinka hankkeeseen osallistuneet nuoret ovat hyötäneet ryhmissä käsitellyistä työelämään liittyvistä asioista ja miten hankkeeseen osallistuminen on vahvistanut heidän työelämätaitojaan.

Tämä tutkimus oli mielestäni tärkeä monestakin syystä ja valitsin aiheen sekä oman mielenkiinnon että tutkimuksen merkityksellisyyden kannalta. On mielestäni tärkeää yleisesti tutkia, kuinka Matkalla-hankkeen kaltaiset kotouttamista tukevat hankkeet vaikuttavat siihen osallistuneiden maahanmuuttajien elämään ja kuinka ne osaltaan tukevat kotouttamisprosessissa. Maahanmuuttajien kotouttamiseen on panostettava, jotta kotoutuminen Suomeen olisi mahdollisimman helppoa. Matkalla-hanke on siis tärkeä vaikuttaja myös yhteiskunnan kannalta. Matkalla-hanketta arvioimalla saadaan tietoa hankkeen vaikutuksista ja siitä missä on onnistuttu ja mitä olisi voitu tehdä toisin. Lisäksi on myös hyvä tuoda enemmän esille sitä, kuinka tärkeää kolmannen sektorin tekemä työ kotoutumisen kannalta on. Ilman järjestöjen ja yhteisöiden järjestämää toimintaa olisi kotoutuminen Suomeen paljon haasteellisempaa.

Tässä opinnäytetyössä kerrotaan ensin Planista sekä Matkalla-hankkeesta. Teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään maahanmuuttajuutta Suomessa, maahanmuuttajia ja suomalaisia työmarkkinoita sekä työelämätaitoja. Haastatteluiden tulokset, johtopäätökset ja kehittämissuhteet löytyvät opinnäytetyön lopusta.

2 Plan International ja Plan International Suomi

Plan International on lastensuojelujärjestöistä eräs suurimmista ja vanhemmista. Organisaation perustivat brittiläinen journalisti John Langdon-Davies ja avustustyöntekijä Eric Muggeridge vuonna 1937. Tuolloin järjestön tavoitteena oli tarjota ruokaa, majoitusta ja koulutusta lapsille, joihin Espanjan sisällissota oli vaikuttanut. Plan on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton, joka parantaa kehitysmaiden lasten, erityisesti tyttöjen elämää ja suojelua 70 maassa. Kansainvälisen Planin verkoston muodostavat eri maissa toimivat Planin toimistot. Plan International on perustettu vuonna 1937 ja Suomessa Planin toiminta alkoi vuonna 1998. Plan International Suomi on osa kansainvälistä Plan-järjestöä. (Plan.)

Plan Suomi toimii säätiönä, jonka ylintä päätäntävaltaa käyttää sen hallitus. Hallitus lisäksi johtaa säätiön taloutta ja säätiön päivittäistä johtamista varten on hallitus nimittänyt pääsihteerin. Plan Suomen työntekijöille pääsihteeri toimii ylempänä esimiehenä. Plan Suomi kuuluu kansallisten Planin toimistojen joukkoon, joita toimii 21 maassa. Länsimaissa toimivat kansalliset Planit pääsääntöisesti keräävät varoja kehitysyhteistyöhön ja toteuttavat kehitysyhteistyöohjelmia. Kansalliset Planit ovat itsenäisiä, eli ne päättävät toiminnastaan itsenäisesti noudattaen kansainvälisen Planin linjauksia. (Plan.)

Plan Suomen työn perusta on usko lapsiin ja tavoitteena on lapsen oikeuksien toteutuminen Suomessa ja maailmalla. Plan auttaa lapsia, jotka ovat kaikista haavoittuvimmassa asemassa; tyttöjä, etnisiä vähemmistöjä, vammaisia lapsia sekä katulapsia. Järjestö on keskittynyt työhönsään kahdeksaan osa-alueeseen, jotka tehokkaimmin parantavat lasten elämää. Osa-alueita ovat: koulutus, terveys ja varhaiskasvatus, katastrofityö, lasten osallistuminen, lastensuojelu, taloudellinen turvallisuus, vesi ja sanitaatio sekä seksuaali- ja lisääntymisterveys. Lisäksi järjestön toiminta muodostuu yritysyhteistyöstä, kotimaan työstä (johon Matkalla-projekti lukeutuu) sekä vaikuttamis- ja viestintätyöstä. (Plan.)

Plan International Suomen työn tärkeimmät rahoittajat ovat kummit sekä lahjoittajat. Tällä hetkellä Plan International Suomella on 20 000 suomalaista kummiä. Muita järjestön työn rahoittajia ovat Suomen ulkoasiainministeriö, Euroopan unioni, yritykset, Suomen opetus- ja kulttuuriministeriö, Raha-automaattiyhdistys sekä säätiöt, yhdistykset ja järjestöt. (Plan.)

2.1 Matkalla -hanke

Matkalla hanke/projekti oli Plan Suomi Internationalin kotouttamishanke, joka oli suunnattu Suomessa vähän aikaa asuneille 8-9-luokkalaisille, oppivelvollisuuden loppupuolella Suomeen muuttaneille maahanmuuttajanuorille ja heidän vanhemmilleen. Projektin tavoitteena on ollut tukea maahanmuuttajanuorten yhteiskunnallista osallisuutta ja integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan sekä ehkäistä syrjäytymistä. Kolmas sektori eli erilaiset järjestöt ja yhdistykset kantavat julkisen sektorin ohella suurta roolia kotouttamisen edistäjinä. (Martikainen, Saukkonen & Säävälä, 2013, 93).

Vertaistukiryhmistä saatu tuki auttaa maahanmuuttajia, jotka tarvitsevat tukea kotoutumisessa. Sopeutuminen uuteen maahan saattaa olla hankalaa ja monet asiat toimivat Suomessa eri tavoin kuin muualla. Maahanmuutto ja erityisesti pakolaisuus saattavat aiheuttaa kriisin, joka voi tapahtua erityisesti silloin, jos maahanmuuttajalla ei ole Suomessa tukiverkosta eli esimerkiksi sukulaisia ja ystäviä. Näin ollen vertaisryhmistä voi löytää uuden tukiverkoston uudessa maassa. Vertaistukiryhmässä kaikki osallistujat ovat suurin piirtein samassa tilanteessa, jonka johdosta he ymmärtävät hyvin toisten ongelmia. (Vertaisryhmätoiminnan opas maahanmuuttajatyöhön, 6-7.)

Päätavoitteena Matkalla-hankkeessa on ollut sosiaalisten verkostojen rakentamisen ja nuorten yhteiskunnallisen kiinnittämisen kautta vahvistaa oppivelvollisuuden loppuvaiheessa Suomeen muuttaneiden nuorten osallisuutta. Tämä tavoite pyrittiin saavuttamaan vertaisryhmäyöskentelyn sekä vapaa-ajantoimintojen kautta. Matkalla-hankkeen päätavoite jakautuu kolmeen osatavoitteeseen, joita ovat: 1) nuorten elämänhallinnan vahvistaminen, elämänpiirin laajentaminen ja arkiosaamisen tukeminen, 2) nuorten osallisuuden vahvistaminen ja osallisuutta tukevien toimien kehittäminen osallistumalla vapaa-ajantoimintoihin sekä 3) nuorten vanhempien osallisuuden ja vanhemmuuden vahvistaminen. Nämä osatavoitteet linkittyvät toisiinsa ja tukevat toisiaan. Nuorten omien voimavarojen vahvistaminen sekä tulevaisuuspolkujen hahmottaminen ja vaihtoehtojen valinnassa tukeminen ovat olleet projektin tärkeimpiä tavoitteita.

Hankekumppaneita Matkalla-projektissa ovat olleet Espoon, Helsingin ja Vantaan opetusvirastot, jolloin vuosittain projektille on valikoitunut yhteistyökouluja näistä kaupungeista. Nämä Matkalla-projektin yhteistyökoulut ehdottavat koulustaan oppilaita, jotka voisivat hyötyä projektista. Projektityöntekijät ovat esitelleet Matkalla-projektin kouluissa ja lopullisen päätöksen osallistumisesta ovat nuoret tehneet yhdessä huoltajiensa kanssa.

Matkalla-hankkeessa maahanmuuttajanuoret harjoittelivat vertaisryhmissä muun muassa elämänhallintataitoja ja opiskelutekniikoita. Keskeistä vertaisryhmissä oli vahvistaa arjenhallintataitoja sekä pohtia tulevaisuutta ja suomalaisen yhteiskunnan tarjoamia mahdollisuuksia. Ryhmiä on ollut eri puolilla Helsinkiä, Espoota ja Vantaata, jolloin nuorilla on ollut mahdollisuus käydä ryhmissä lähellä omaa asuinalueaan. Vuosittain mukana on ollut noin 50-70 nuorta, jotka ovat edustaneet noin 20 kansallisuutta. He ovat ryhmissä saaneet tietoa suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta, koulutusmahdollisuuksista ja työelämästä. Nuoret ovat tutustuneet myös vapaa-aikatoimintaan ja erilaisiin harrastuksiin, mikä on auttanut yhteiskuntaan kiinnittymistä. Vanhempien ryhmätapaamisissa vanhemmat ovat tutustuneet suomalaiseen yhteiskuntaan ja harrastusmahdollisuuksiin sekä keskustelleet vanhemmuudesta.

Lukuvuonna 2015-2016 kaikki Matkalla-projektin vertaisryhmät kokoontuivat 18 kertaa. Ryhmät kokoontuivat pääsääntöisesti viikoittain, mutta myös joitakin taukoviikkoja oli. Välillä oli myös kaikkien nuorten yhteisiä tapaamisia tai tyttöjen/poikien iltoja sekä vierailuja. Näillä viikoilla ryhmätapaamisia ei järjestetty. Lisäksi nuorilla oli muita yhteisiä tapahtumia, koulutuksia ja työpajoja Matkalla-projektin aikana.

Työelämään ja tuleviin kesätöihin liittyviä asioita ryhmissä käsiteltiin erityisesti kevään aikana. Ryhmissä käytiin läpi suomalaisen työelämän perussääntöjä, kuinka esimerkiksi käyttäytyä työhaastatteluissa tai työpaikalla. Lisäksi ryhmissä käsiteltiin työntekijän ja työnantajan oikeuksia ja velvollisuuksia. CV:n sekä työhakemuksen tekeminen käytiin läpi ryhmissä ja jokainen nuori teki oman CV:n sekä työhakemuksen. Työhaastattelutilannetta nuoret pääsivät harjoittelemaan vapaaehtoisten avulla työelämään liittyvässä viikonlopputyöpajassa. Tällöin jokainen nuori pääsi kokemaan harjoitushaastattelun avulla, millaista työhaastattelussa voi olla. Lisäksi käytiin läpi, kuinka hankkia verokortti ja kuinka avata pankkitili. Ryhmissä käsiteltiin siis asioita, jotka olisivat tärkeitä tulevan kesätyön kannalta ja antaa nuorille riittävästi tietoa ja taitoja, jotta he olisivat valmiita tuleviin kesätöihin.

Tärkeänä osana Matkalla-hanketta oli myöskin kesätyöpaikkojen etsiminen hankkeeseen osallistuneille nuorille. Nuoret pääsivät kahdeksi viikoksi työharjoitteluun esimerkiksi lastenleireille, tavarataloon, puutarhatyöhön ja kauppaan. Nuorten omat toiveet ja vahvuudet yritettiin ottaa huomioon työpaikkojen etsimisessä. Opinnäytetyöhön haastatelluista nuorista kolme oli kesätöissä lastenleireillä, joissa he toimivat apuohjaajina ohjaten ja auttaen lapsia. Yksi haastatelluista oli kesätöissä sisustus/koruliikkeessä, joissa työtehtävät olivat monipuolisia ja niihin kuului esimerkiksi tilattujen tuotteiden pakkaamista ja postittamista sekä tietokoneella tapahtuvaa työtä. Eräs nuorista oli kesätöissä paikassa, jossa hän pääsi kääntämään tietokoneella erilaisia tekstejä englanniksi.

Hanketta toteutti Plan International Suomi yhteistyössä pääkaupunkiseudun kuntien kanssa Raha-automaattiyhdistyksen tuella vuosina 2013-2016. Hankkeessa toimittiin nuorten kanssa vuoden ajan, jolloin vertaisryhmätoiminnan lisäksi ohjataan nuoria erilaisten harrastusten pariin, tuettiin heitä kotoutumisessa erityisesti nuorten elämään liittyvistä näkökulmista. Laurean opiskelijat olivat vapaa-aikatutoreina hankkeessa mukana. Lukuvuosi 2015-2016 oli Matkalla-hankkeen viimeinen vuosi ja hanke päättyi lokakuussa 2016.

3 Teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyöni teoreettisessa viitekehyksessä pyrin määrittelemään opinnäytetyöni kannalta olennaisia käsitteitä ja ilmiöitä. Aluksi määrittelen käsitteen maahanmuuttaja ja perehdyn maahanmuuttajuuteen Suomessa. Sen jälkeen käsittelen maahanmuuttajia ja työmarkkinoita, jonka jälkeen käsittelen vielä työssä tarvittavia työelämätaitoja.

3.1 Aikaisempi tutkimus

Tällä hetkellä tutkimusta maahanmuuttajista Suomessa on alettu tekemään yhä enemmän, johtuen maahanmuuton lisääntymisestä Suomessa. Aikaisempia tutkimuksia nimenomaan maahanmuuttajanuorista ja työelämästä on tehty verrattain vähän. Muita tutkimuksia maahanmuuttajanuorista sen sijaan on tehty monista eri aihealueista. Laadullista tapaustutkimusta on kuitenkin määrälliseen tutkimukseen verrattuna tehty enemmän. Suurin osa maahanmuuttajanuoriin liittyvistä amk-opinnäytetöistä on laadullista tutkimusta.

Maahanmuuttajien työllistymisestä Suomessa on julkaistu erilaisia tutkimuksia, joita on toteuttanut esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriö. Työ- ja elinkeinoministeriö on vuonna 2014 julkaissut tutkimuksen: ”Maahanmuuttajien työllistyminen - Taustatekijät, työnhaku ja työvoimapaalvelut”. Tutkimuskohteena on Suomeen muuttaneiden maahanmuuttajien osallistuminen työmarkkinoille sekä työvoimapaalveluihin ja tutkia tekijöitä, jotka vaikuttavat työllistymiseen. Kyseinen tutkimus on sekä laadullinen että määrällinen tutkimus. Tutkimuksen mukaan maahanmuuttajamiesten ja naisten työllisyydessä on suuria eroja ja naisista työelämään osallistuu selvästi pienempi joukko. Lisäksi kansalaisuusryhmittäin erot työllisyydessä ovat merkittäviä, jotka osittavain viittavat eroihin maahanmuuton syissä. Tutkimuksessa myös käy ilmi, kuinka jo 37 ikävuoden jälkeen maahanmuuttajien työllisyyden todennäköisyys laskee. (Eronen, ym., 2014, 71- 72.)

Toinen työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu on nimeltään: ” Onko työmarkkinoilla tilaa kaikille?- Katsaus erityisryhmiin kohdistetun politiikan tuloksiin ja haasteisiin”. Tutkimus on laadultaan kirjallisuuskatsaus, joka pohjautuu sekä kansainväliseen että suomalaiseen tutkimuskirjallisuuteen. Tutkimuksessa on selvitetty, kuinka työvoimapolitiittiset ohjelmat toimivat,

jotka ovat kohdistettu työmarkkinoiden erityisryhmiin ja minkälaisia tuloksia niistä on ilmennyt. Tutkimuksen yhtenä erityisryhmänä maahanmuuttajat ja myös nimenomaan maahanmuuttajanuorten työllistymistä on tutkittu. Tutkimuksesta käy ilmi, että erityisesti maahanmuuttajataustaisten nuorten kohdalla koulutukseen investoiminen on tehokkain keino nuorten työllistymisen ja työllisyyden tukemisessa. Erityisesti Saksan mallin mukaiset oppisopimuskoulutusjärjestelmän mahdollisuudet toimivat tärkeänä keinona integroida nuoret osaksi työmarkkinoita. Tässä mallissa yhdistyvät yleissivistävä koulutus sekä työkokemuksen saaminen. Lisäksi erilaiset nuorten työllistymistä edistävät aktiiviset työvoimapolitiikan keinot, kuten työllistämistuki, työnetsinnän tukeminen sekä lyhyt- ja pitkäkestoiset koulutusohjelmat ovat tapa edistää maahanmuuttajataustaisten nuorten työllisyyttä ja työllistymistä. (Asplund & Koistinen, 2014, 65-67.)

3.2 Maahanmuuttajuus Suomessa

Maastamuutto on ollut maahanmuuttoa suurempi ilmiö Suomessa historiallisesti katsoen ja suomalainen väestöpohja on ollut aina itsenäisyyden ajan alusta 1900-luvun lopulle asti erittäin homogeeninen. Pitkän aikaa Suomi oli maastamuuttomaa, josta lähdettiin muihin maihin työn perässä. Kuitenkin 1990-luvulta lähtien maahanmuuton määrä Suomeen on kasvanut merkittävästi ja vuodesta 1990-lähtien Suomeen on muuttanut enemmän henkilöitä kuin sieltä on muutettu pois. Vuonna 1990 silloisen Neuvostoliiton alueella asuville inkeriläisille paluumuuttajille annettiin oikeus paluumuuttoon, josta alkoi laajempi maahanmuutto Suomeen. Seuraavana vuonna 1991 ulkomaalaisten määrä Suomessa kasvoi 43 %:lla. Tuolloin ulkomaalaisten määrä lisääntyi yli 11 000 henkilöllä. Somalialaiset olivat inkeriläisten paluumuuttajien ja heidän lastensa ohella toinen merkittävä maahan muuttanut ulkomaalaisryhmä Vuosina 1993 ja 1994 entisestä Jugoslaviasta saapui pakolaisia Suomeen. (Tilastokeskus, 2012, 11.) Maahanmuutto on koko 2000-luvun ajan tasaisesti kasvanut, ottamatta huomioon vuosien 2009-2010 pientä notkahdusta. Suomessa asui vuonna 1990 ainoastaan vähän yli 26 000 ulkomaan kansalaista. Kansainvälisesti katsottuna maahanmuuttajien osuus Suomessa on edelleen kuitenkin vähäinen. (Eronen, ym., 2014, 12-3.)

Maahanmuuton syyn perustella Suomeen muuttavat ulkomaalaiset voidaan jakaa suhdetajaisiin, työperäiseen ja humanitäärisistä syistä maahan tuleviin. Eniten Suomeen muutetaan suhdetajaisien syiden johdosta, joita ovat avioituminen Suomessa asuvan kansalaisen kanssa sekä perheenyhdistäminen. Työperäiset syyt ovat toiseksi suurin Suomeen muuttamisen peruste. Tällöin ulkomaalainen henkilö tulee töihin, etsimään töitä tai opiskelemaan Suomeen. Kolmanneksi suurin maahanmuuton peruste ovat humanitääriset syyt. Kansainvälisiin sopimuksiin ja kriteereihin sitoutuen Suomi ottaa vastaan turvapaikanhakijoita ja pakolaisia sekä heidän perheenjäseniään perheenyhdistämisen perusteella. (Wallin, 2013, 27.)

Turvapaikanhakija on henkilö, joka lähtee pakoon esimerkiksi sotaa, vainoa tai konflikteja kotimaastaan ja hakee turvaa vieraasta valtiosta. Turvapaikanhakijalle voidaan myöntää joko pakolaisstatus tai oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella. Pakolaisstatus perustuu henkilökohtaiseen vainoon. Oleskeluluvan toissijaisen suojelun perusteella voi saada, kun turvapaikanhakijaa uhkaa kotimaassaan epäinhimillinen kohtelu. Lisäksi oleskeluluvan voi saada humanitäärisen suojelun perusteella, jos hakijan lähtömaassa on sellainen tilanne, että kuka tahansa voi joutua oikeudenloukkausten tai erottelemattoman väkivallan kohteeksi. (Pakolaisneuvonta ry.)

Pakolainen on puolestaan henkilö, jolle on myönnetty kotimaansa ulkopuolella kansainvälistä suojelua. Pakolainen on joutunut kotimaassaan vainotuksi hänen alkuperänsä, kansallisuutensa, uskontonsa, yhteiskunnallisen ryhmänsä tai poliittisen mielipiteensä perusteella. Hänellä on perusteltu syy joutua vainotuksi kotimaassaan, jonka johdosta hänen on paettava sieltä. YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n kautta pakolainen voi saada suojelua kiintiöpakolaisena tai itsenäisesti lähtemällä toiseen valtioon hakemaan turvapaikkaa. (Amnesty International.)

Maahanmuuttajien määrä ja tausta Suomessa vaihtelevat riippuen siitä, arvioidaanko ulkomaalaisia kansalaisuuden, äidinkielen vai syntymämaan perusteella vai näiden yhdistelmänä. Eniten ulkomaan kansalaisia on Virosta ja Venäjältä. Eniten ulkomailla syntyneitä Suomessa on entisestä Neuvostoliitosta, Virosta ja Ruotsista. (Väestöliitto.) Vuoden 2015 lopussa Suomessa asui vakinaisesti 329 562 henkilöä, jotka olivat äidinkieleltään vieraskielisiä. Koko väestöstä vieraskielisten osuus on noin 6 prosenttia. Venäjää-, viroa-, ja somaliaa äidinkielenään puhuvat olivat suurimmat vieraskielisten ryhmät. (Tilastokeskus, 2016.)

Huolimatta siitä, että maahanmuuttajien määrä Suomessa on edelleen melko pieni, ovat paikalliset erot Suomen sisällä suuria. Maahanmuuttajat ovat keskittyneet pääkaupunkiseudulle sekä muihin suurempiin kaupunkeihin. (Martikainen ym., 2013, 40.) Vuoden 2015 lopussa maakunnittain tarkasteltuna vieraskielisten osuus oli suurin 11,3 % Uudenmaan maakunnassa ja pienin 2 % Etelä-Pohjanmaalla. (Tilastokeskus, 2016). Muuta maata paremmat työllisyysnäkymät ja ulkomaalaisyhteisöjen olemassaolo houkuttelevat maahanmuuttajia pääkaupunkiseudulle ja erityisesti Helsinkiin. (Maahanmuuttajien työllistyminen, 2014, 14). Vieraskielisiä helsinkiläisistä on 13,5 %. (Helsingin kaupunki).

Keskimäärin maahanmuuttajaväestö on koko väestöä nuorempaa ja sukupuolijakauma on melko tasainen, joskin väestöryhmien välillä on joitakin eroavaisuuksia. (Martikainen ym., 2013, 40). Maahanmuuttajat ovat useimmiten nuoria aikuisia, jotka usein myöhemminkin kasvattavat Suomen väkilukua lasten hankkimisen myötä. (Tilastokeskus, 131).

Vuoden 2015 aikana turvapaikanhakijoiden määrä Suomessa kasvoi runsaasti aikaisempiin vuosiin verrattuna. Vuonna 2015 Suomesta haki turvapaikkaa yli 32 000 henkilöä, kun vuonna 2014 vastaava luku oli hieman yli 3600 henkilöä. Suurimmat turvapaikanhakijoiden vuoden 2015 kansallisuusryhmät olivat Irak ja Afganistan. (Maahanmuuttovirasto.)

3.3 Maahanmuuttajat ja suomalaiset työmarkkinat

Keskeinen yhteiskuntaan integroiva tekijä Suomessa on työ, jonka johdosta yhteiskunnallisen integraation kannalta maahanmuuttajien työllistyminen on keskeinen kysymys. Maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen asemaa yhteiskunnassa laajemminkin heijastaa näiden ryhmien asema työmarkkinoilla. Valtaväestöön verrattuna Suomessa sekä muissa teollisuusmaissa on maahanmuuttajien työllistyminen useimmiten vaikeampaa ja maahanmuuttajien työttömyysluvut ovat usein monikertaisia verrattuna valtaväestöön. Maahanmuuttajat voidaan työmarkkinoiden näkökulmasta jakaa kahteen ryhmään, joita ovat työvoimapoliittiset muuttajat sekä muut maahanmuuttajat. Työvoimapoliittisten muuttajien muutto perustuu heidän työvoimansa kysyntään ja muiden maahanmuuttajien muutto perustuu muihin syihin. Muista kuin työvoimapoliittisista syistä maahan muuttaneisiin kiteytyvät maahanmuuttajien työllistymisen ongelmat. Ongelmana on siis se, kuinka ne maahanmuuttajat sijoittuvat työmarkkinoille, joiden muutto ei perustu työvoiman kysyntään, mutta jotka kuuluvat kuitenkin työvoimaan. (Forsander, ym. 2001, 59-60.)

Suomessa asuvista ulkomaalaisista suurin osa on työikäisiä (15-64 vuotiaita): 80,7 % oli työikäisiä vuonna 2012. Suomen kansalaisista taas työikäisiä oli tuolloin 64,8 %. Ikärakenne vaihtelee kansalaisuusryhmittäin Suomessa asuvien ulkomaalaisten välillä. Vuoden 2012 lopussa yli 90 % esimerkiksi nepalilaisista, espanjalaisista ja nigerilaisista oli työikäisiä. Ainoastaan noin 2/3 myanmarilaisilta ja somalialaisista oli tuolloin työikäisiä. (Tilastokeskus, 2012, 16.)

Nykyisessä työelämässä menestymisessä tarvitaan monenlaista tietoa ja taitoa. Aikaisempina vuosikymmeninä Suomessa oli työtehtäviä- ja paikkoja, joihin muodollista koulutusta ei välttämättä tarvittu. Kuitenkin nykyisin menestymiseen työmarkkinoilla vaaditaan riittävää koulutusta. Perusasteen jälkeen ilman tutkintoa jääneet, ovat tutkinnon suorittaneihin verrattuina merkittävästi työmarkkinoilla heikommassa asemassa ja koko työiän ajan työttömyys on keskimäärin korkeampaa kouluttamattomien keskuudessa. Integraation kannalta työmarkkinoille kiinnittyminen on olennaista. (Tilastokeskus, 134.)

Suomalainen työelämä on suuren rakennemuutoksen edessä ja tällä hetkellä havaittuja kehitystrendejä on useita. Suomessa palvelualan työpaikat tulevat lisääntymään, kun taas samalla

teollinen tuotantotyö vähenee. Näin ollen perinteisen insinööriosaamisen rinnalla tulee korostumaan markkinoinnin, myyntitaitojen ja asiakaspalveluosaamisen hallinta. Yhä useammilla toimialoilla tulee tapahtumaan kansainvälistymisen eteneminen ja kansainvälisen kilpailun lisääntyminen. Tämän kansainvälistymisen johdosta työmarkkinat tulevat yhdenmukaistumaan. Suomessa on pyrkimys siirtyä massatuotantoyhteiskunnasta asiantuntijayhteiskunnaksi. Huoltosuhde tulee heikkenemään Suomessa huomattavasti väestön ikääntymisen ja suurten ikäluokkien eläköitymisen johdosta. Erityisesti terveydenhuolto- ja hyvinvointipalvelut tulevat tarvitsemaan paljon uusia työntekijöitä. (Salminen, 2015, 7-8.)

Maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen asema suomalaisilla työmarkkinoilla on valtaväestöä heikompi. Ilman tuntemusta yhteiskunnasta, suomen kieltä ja valtaväestön sosiaalisten verkostojen hallintaa on työnsaanti vaikeaa ja ilman töitä on niitä vaikea luoda. Maahanmuuttajien kotoutumisen kannalta tuo tämä paradoksaalisen tilanteen. Yhdeksi keskeisemmäksi yhteiskuntaan integroivaksi tekijäksi nousee työ ja syrjäytymisen ja eristäytymisen riskit ovat korkeita ilman työmahdollisuuksia. Itse maahanmuuttajat kokevat työttömyyden suurimmaksi ongelmaksi kotouttamisessa. (Helsingin kaupungin tietokeskus, 2004, 31.) Monien tutkimusten mukaan suomalaisen työelämän sosiaalisen, kulttuurisen ja asenteellisen koodin hallinta on avainasemassa muodollisten vaatimusten rinnalla. Yhä enemmän työmarkkinoilla painotetaan sosiaalista ja kulttuurista sopivuutta sekä hyvää kielitaitoa, johtuen mm. yhteis- ja tiimityön lisääntymisestä työpaikoilla. (Helsingin kaupungin tietokeskus, 2004, 32-33.)

Maahanmuuttajien jo hankittua koulutusta ja kokemusta ulkomailta on usein vaikea vaikeaa hyödyntää. Ulkomailla suoritettujen tutkintojen rinnastaminen vastaaviin suomalaisiin on vaikeaa ja työnantajalle tutkinnon laatu on epäselvää. Ulkomailla hankitussa työkokemuksessa on sama ongelma ja työnantajien onkin todettu arvostavan nimenomaan suomalaista työkokemusta, eikä ulkomailla hankittua työkokemusta juurikaan arvosteta. (Eronen, ym., 2014, 16.) Ei ole helppo siirtää sellaisenaan maasta toiseen koulutuspääomaa ja toisessa maassa hankittua työkokemusta. Erityisesti akateemisissa ammateissa inhimillinen pääoma, joihin ammattitaito ja -kokemus kuuluvat ovat yleensä kulttuurisidonnaisia. Aloilla, jotka ovat rakentuneet kommunikaation varaan, ovat keskeisinä välineinä kieli sekä yhteiskunnan tuntemus. Esimerkiksi lakimiehen tai opettajan ammatit ovat tällaisia. Näin ollen uudessa maassa tarvitaan lisää koulutusta, jotta ammattitaito vastaisi työelämän tarpeisiin paremmin. Työllistymiseen omaa ammattitaitoa vastaavaan työpaikkaan on tärkeää hallitavaltaväestön sekä erityisesti oman alan verkostot. Valtaväestön epävirallisten verkostojen kautta täytetään suurin osa työpaikoista, joiden ulkopuolelle ainakin maassa oleskelun alkuvaiheessa maahanmuuttajat jäävät. (Forsander ym., 2001, 64-65.)

Sisääntuloammattien kautta tullaan usein työmarkkinoille. Sisääntuloammateilla tarkoitetaan niin sanottujen sekundaarityömarkkinoiden epävakaita työsuhteita, joihin tarvittavat resurssit

ovat rajattuja jollakin tavoin. Sisääntuloammateissa ei joko kieli- tai ammattitaitoa tarvita tai ne ovat ns. etnospesifejä ammatteja. Etnospesifit ammatit ovat maahanmuuttajapalveluiden mukana syntyneitä tehtäviä, joissa edellytetään tietyn kielen tai kulttuurin hallitsemista ja käytännössä yleensä kuulumista kyseisen etnisen ryhmän jäseneksi. Näihin ammatteihin kuuluvat esimerkiksi asioimistulkin, äidinkielen opettaja tai ohjaajan sekä kouluavustajan työ. Suurin osa näistä on toimihenkilöammatteja, joissa tarvitaan hyvää koulutusta sekä ammattitaitoa, mutta työsuhteiden epävakauden ja turvattomuuden johdosta ne sijoittuvat sekundaarityömarkkinoille. (Forsander ym., 2001, 71.) Monille maahanmuuttajille ensimmäisiä työpaikkoja Suomessa ovat sisääntuloammatit, joissa kieli- tai ammattitaitoa ei tarvita. Tällaisia töitä löytyy esimerkiksi ravintola- ja siivousalalta. Maahanmuuttajien työuran kannalta näiden sisääntuloammattien merkitys on suuri, sillä ilman työkokemusta Suomessa on omaa ammattitaitoa ja -resursseja vastaavaan työhön haastavaa päästä. Sisääntuloammattien kautta saatu kielitaito ja muu sosiaalinen pääoma ovat monille se asia, joka auttaa pääsemään töihin omaa koulutusta ja ammattitaitoa vastaaviin tehtäviin. (Helsingin kaupungin tietokeskus, 2004, 33.)

Tehokkain vaikuttamiskeino nuorten työllistymiseen ja työllisyyteen on investointi koulutukseen, joka koskee kaikkia nuoria. Erityisesti koulutuksen merkitys korostuu erityisesti vajaa-kuntoisten nuorten sekä maahanmuuttajataustaisista nuorista puhuttaessa. (Asplund & Koistinen, 2014, 65.) Koulutuksen ulkopuolelle jääminen on havaittu olevan korkeana riskinä peruskoulunsa päättävillä maahanmuuttajataustaisilla nuorilla. Kantaväestöä useammin maahanmuuttajanuoret suuntautuvat ammatilliseen koulutukseen. (Eronen, ym., 2014, 17.) Maahanmuuttajanuorten koulutus jää useimmiten matalammaksi kuin valtaväestöön kuuluvilla nuorilla ja heidän koulumenestyksensä on myös heikompaa. Vanhempien sosioekonomisen aseman nähdään osaltaan selittävän tätä. (Martikainen ym., 2013, 185.)

Maahanmuuttajanuoret jatkavat peruskoulun jälkeen toisen asteen koulutukseen verrattain paljon harvemmin kuin kantaväestön nuoret, joihin ero on noin kaksinkertainen. (Martikainen ym., 2013, 196.) Matkalla-hankkeeseen osallistuneet nuoret ovat juuri siinä iässä, jolloin kohta pitäisi tehdä valintoja oman koulutuksen ja tulevaisuuden suhteen. Maahanmuuttajanuoret tarvitsevat usein vielä enemmän tukea ja tietoa valintoja tehdäkseen, johon Matkalla-hanke on antanut oman osansa. Matkalla-hankkeen aikana nuoret sekä myös vanhemmat ovat saaneet tietoa koulutusvaihtoehdoista Suomessa. Maahanmuuttajataustaisten lasten tukeminen on haasteena kouluille ja erityisesti haasteena on tukea sellaisten perustaitojen omaksumisessa, joita jatko-opinnoissa ja työuralla etenemisessä tarvitaan. Näitä perustaitoja ovat mm. lasku-, luku- ja kirjoitustaidot sekä ongelmanratkaisu, kommunikointi ja sosiaalisuus. (Martikainen & Haikkola, 2010, 87.)

Työmarkkinoiden piilosyrjintään on pureuduttava maahanmuuttajien syrjinnän ehkäisemiseksi. Nuorille maahanmuuttajataustaisille henkilöille antaa uskoa tulevaisuuteen ja koulutuksen kannattavuuteen nähdä esimerkiksi maahanmuuttajataustaisia opettajia, sosiaalityöntekijöitä ja poliiseja. Maahanmuuttajanuoret tarvitsevat ympärilleen aikuisia maahanmuuttajia, jotka ovat työllistyneet ja saavat arvostusta omalta etniseltä yhteisöltään sekä suomalaisilta. Näin nuoret näkevät konkreettisia esimerkkejä onnistumisesta. (Monikulttuurinen Suomi, 178.)

3.4 Työelämätaidot

1980-luvun lopulta lähtien on keskustelua työelämätaidoista käyty yhä enemmän. Työnantajilla oli tuolloin huolena vastavalmistuneiden puuttuvat työelämätaidot sekä työelämän kokemuksen ja tuntemuksen puute. (Aarnikoivu, 2010, 39). Nykypäivän työelämässä selviytyminen ja menestyminen edellyttävät hyviä työelämätaitoja. Työelämä on nykyisin haastavaa, josta kumpuaa työelämätaitojen esiin nostamisen ja kehittämisen tarve. (Aarnikoivu, 2010, 148.)

Yleensä työpaikkailmoituksissa mainitaan tehtävänimikkeen, koulutuksen ja vaadittavan kokemuksen lisäksi lista monenlaisia ominaisuuksia, joita työnantaja toivoo tai edellyttää työnhakijan omaavan. Näitä ovat esimerkiksi positiivinen asenne, joustavuus, sosiaaliset taidot sekä kehittämisen ja kehittymisen halu. Kyseessä ovat töissä vaadittavat työelämätaidot eli niin sanottu prosessiosaaminen. Prosessiosaamista tarvitaan substanssiosaamisen eli teknisen työtaidon lisäksi. Substanssiosaamiseen kuuluvat esimerkiksi ohjelmointitaito, sähkötoiden tekeminen tai taito käyttää jotakin työkonetta. Jotta oma osaaminen saadaan tehokkaasti hyödynnettyä ja liitettyä muiden työntekijöiden osaamisen kanssa yhteen, tarvitaan siihen prosessiosaamista. Työelämätaidot kehittyvät koulutuksen, tiedostamisen ja harjaantumisen kautta, joiden avulla niitä voi opetella. (Salminen, 2015, 67-70.)

Työelämätaidot voidaan jakaa kolmeen pääteemaan; uranhallintaan liittyvät taidot, työtehtävään liittyvä osaaminen ja yleiset työtehtävästä riippumattomat valmiudet, taidot ja kyvyt. Uranhallintataidot ovat kriittisessä roolissa sekä työuran alussa että myös myöhemmin työelämässä. Ammatinvalinta- ja urasuunnittelutaidot, työnhakutaidot sekä työelämään kiinnittymisessä tarvittavat taidot kuuluvat uranhallintataitoihin. Itsetuntemus on urasuunnittelun melkein tärkein sisältö. Omien vahvuuksien ja kehittämisalueiden tunnistaminen mahdollistuu itsetuntemuksen kautta. (Aarnikoivu, 2010, 40). Matkalla-projektin vertaisryhmissä tuettiin erilaisten harjoitusten ja keskusteluiden kautta nuorten itsetuntemuksen kehittymistä sekä omien vahvuuksien tunnistamista.

Suomalaisen koulujärjestelmän yhtenä tehtävänä on opettaa nuorille jatko-opintopaikan tai työn etsimisessä tarvittavia taitoja. Erityisesti tämä korostuu peruskoulun päättövaiheessa,

jolloin oman tulevaisuuden valintojen pohtiminen on viimeistään ajankohtaista. Pisa 2012-tutkimuksessa maaahanmuuttajataustaisilta nuorilta kysyttiin, missä he näitä taitoja olivat oppineet. Nuorista 43 % kertoi oppineensa koulussa taitoja hakea tietoa jatko-opiskelupaikoista. Puolestaan nuorista 17 % kertoi, ettei näitä taitoja oltu opetettu ja opittu koulussa eikä missään muuallakaan. Työnetsimiseen liittyviä taitoja puolestaan kertoi 35 % nuorista oppineensa koulussa. Ensimmäiseen maahanmuuttajasukupolveen kuuluvat nuoret kertovat oppineensa näitä taitoja harvemmin muihin nuoriin verrattuna. (Harju-Luukkainen, Nissinen, Sulkunen, Suni & Vettenranta., 2014, 99.) Tämän tutkimuksen valossa Matkalla-hankkeen merkitys nuorten työelämätaitojen vahvistamisessa on erittäin merkityksellinen, sillä ilman hankkeeseen osallistumista eivät nuoret olisi näitä taitoja oppineet.

5 Opinnäytetyön toteutus

Tämä opinnäytetyö on toteutettu huhtikuun 2016- marraskuun 2016 välisenä aikana. Tutkimuksen suunnittelu lähti käyntiin jo syksyllä 2015, jolloin järjestettiin tapaaminen Planin, ohjaavan opettajan, itseni sekä toisen opinnäytetyöntekijän kesken Planin toimistolla Pasilassa 26.11. Tapaamisessa keskusteltiin opinnäytetyön toteutuksesta ja siitä, mikä painotus tässä opinnäytetyössäni olisi. Sovimme, että toteuttaisin laadullisen tutkimuksen. Tuolloin päätettiin, että tulisin haastattelemaan Matkalla-hankkeeseen osallistuneita nuoria ennen ja jälkeen kesätöiden ja työssäni painottuisi kesätöihin liittyvät kysymykset ja se, kuinka Matkalla-hanke on nuoria tukenut työelämään liittyen ja lisännyt nuorten tietoa suomalaisesta työelämästä. Tarkempaa aihetta ei vielä tuolloin sovittu. Opinnäytetyöprosessissani oli muutaman kuukauden pituinen tauko tuon tapaamisen jälkeen.

Helmikuussa Matkalla-hankkeessa vaihtui työntekijä, jolloin yhteyshenkilöni Planilla muuttui ja yhteydenpito alkoi uuden työntekijän kesken. Sovimme tapaamisen 23.2, jolloin menin Planille keskustelemaan opinnäytetyöni tarkemmasta sisällöstä. Planin puolelta tapaamisessa oli kaksi työntekijää. Tapaamisessa sovimme opinnäytetyöni sisällöstä ja aikataulusta sekä teimme opinnäytetyösopimuksen. (Liite 2). Tuolloin sovimme, että haastattelin viittä hankkeeseen osallistunutta nuorta, jotka edustaisivat sen vuoden viittä eri ryhmää. (Länsimäki, Kivenlahti, Myllypuro, Pukinmäki ja Meilahti). Opinnäytetyön painotus tulisi olemaan siinä, kuinka nuoret kokevat Matkalla-hankkeen tukeneen heidän työelämävalmiuksiaan ja taitojaan. Sovimme, että ensimmäiset haastattelut toteuttaisin toukokuussa ja toiset kesä/heinäkuussa. Opinnäytetyön suunnitelmaseminaari pidettiin 1.4. 16 Tikkurilan Laureassa, jota oli myös kuuntelemassa yhteyshenkilöni Planilta.

5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimusongelma

Opinnäytetyön tavoitteena oli toteuttaa laadullinen tutkimus, ja tavoitteena oli löytää Matkalla -hankkeen loppuraporttia varten uusia huomioita ja näkökulmia, kuinka hanke oli onnistunut tukemaan osallistuneita nuoria työelämätaitoihin liittyvien asioiden kannalta. Tavoitteena oli haastatella viittä lukuvuonna 2015-2016 Matkalla-hankkeeseen osallistunutta nuorta ennen ja jälkeen kesätöiden. Nuoret olivat kesätöissä eri paikoissa Helsingissä kesä-heinäkuussa 2016. Haastattelujen avulla oli tavoitteena tuoda esiin nuorten omakohtaisia kokemuksia Matkalla-hankkeen tuesta kesätöissä. Tavoitteena oli tuoda uutta tietoa siitä, kuinka Matkalla-hanke on onnistunut tällä osa-alueella ja tuoda mahdollisia kehitysehdotuksia Planin mahdollisia tulevia maahanmuuttajanuorten kotouttamista tukevia projekteja varten.

Lukuvuosi 2015-16 oli Matkalla-hankkeen viimeinen vuosi ja opinnäytetyön tavoitteena on arvioida kuinka hanke onnistui tukemaan osallistuneita nuoria tulevia kesätöitä varten. Tavoitteena oli arvioida, ovatko nuoret saaneet tarpeeksi tietoa suomalaisesta työelämästä ja työelämään liittyvistä asioista ja kokivatko nuoret saaneensa tarpeeksi tukea kesätöitä varten.

Kaikessa tutkimuksessa on aina tutkimusongelma, johon pyritään saamaan ratkaisu erilaisilla tutkimusmenetelmillä. Asian kehittäminen tai muutoksen aikaansaaminen voi myös olla tutkimusongelmana. (Kananen, 2014, 20.)

Tutkimusongelmana opinnäytetyössäni olivat:

- 1) Kuinka Matkalla-hanke on tukenut nuoria kesätöitä ja työelämää varten?
- 2) Mitä tietoja ja taitoja työelämää varten osallistuneet nuoret ovat saaneet Matkalla-hankkeesta ja millaisia olivat nuorten kokemukset kesätöistä?

5.2 Laadullinen tutkimus

Laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta käytetään, kun pyritään ymmärtämään jotakin ilmiötä ja tavoitteena on saada selville mistä ilmiössä on kyse. Laadullinen tutkimus tutkii yksittäistä tapausta, josta pyritään samaan irti mahdollisimman paljon käsittelemällä sitä perusteellisesti syvyyssuunnassa. Toisin kuin määrällinen tutkimus, laadullinen tutkimus ei pyri yleistykseen ja tutkimuksen tulokset pätevät vain kohdetapauksissa. Laadullinen tutkimus toimii aina pohjana uusille teorioille ja malleille. Kiinnostus merkityksistä eli siitä, kuinka ihmiset kokevat ja näkevät reaali maailman on laadullisessa tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena. Laadullisen tutkimuksen tekemisessä on tutkijan ja tutkittavan välillä suora kontakti, eli tutkija menee itse ilmiön pariin haastattelemaan tai havainnoimaan. Laadullisen tutkimuksen päättelyn

logiikka on useimmiten induktiivista, jolloin yksittäisistä havainnoista edetään tuloksiin. (Kananen, 2014, 16-18). Aineistosta ei ole tarkoitus tehdä päätelmiä yleistettävyyttä ajatellen kvalitatiivisessa tutkimuksessa, mutta ajatuksena siinä on kuitenkin, kuinka yleinen toistuu yksityisessä. Yksittäistä tapausta tarkasti tutkimalla tulee myös se näkyviin, mitä merkittävää ilmiössä on ja mikä ilmiössä toistuu usein tarkastelemalla sitä yleisemmällä tasolla. (Hirsjärvi ym., 2007, 177.)

Laadullinen tutkimus oli luonteva valinta opinnäytetyössäni sillä, sillä halusin tietää tutkittavasta aiheesta nimenomaan nuorten kokemana. Tavoitteena oli saada selville Matkalla-projektiin osallistuneiden nuorten ajatuksia ja kokemuksia tutkittavasta aiheesta ja heidän kauttaan ymmärtää tutkittavaa ilmiötä.

Kaiken tutkimuksen perustana on tutkijan objektiivisuus ja pyrkimys loogiseen todisteluun, jolloin tutkija ei todisteluissaan nojaa omiin subjektiivisiin mieltymyksiin tai arvolähtökohtiin, vaan havaintoaineistoihin. (Alasuutari, 2011, 32). Kuitenkin todellisuudessa objektiivisuuden saavuttaminen on laadullisessa tutkimuksessa haasteellista. Jokainen tutkija toimii oman ajattelutapansa ja kokemusmaailmansa kautta, jotka vaikuttavat hänen toimintaansa tutkijana. Jokainen tutkija tekee omanalaisia valintoja tutkimukseen liittyvien menetelmien ja teorioiden pohjalta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tulee pitää objektiivisuus mielessä ja pyrkiä siihen niin hyvin kuin mahdollista. (Kananen, 2014, 62).

5.3 Teemahaastattelu

Laadullisessa tutkimuksessa haastattelut ovat käytetyin tiedonkeruumenetelmä. (Kananen, 2014, 70). Tiedonkeruumenetelmänä haastattelu on ainutlaatuinen siinä mielessä, että tutkitavan kanssa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi ym., 2007, 199). Tässä opinnäytetyössä toteutin haastattelut teemahaastatteluna, joka on haastattelun muodoista eniten käytetty. Tutkija pyrkii teemahaastattelun kautta ymmärtämään ja saamaan käsityksen ilmiöstä, joka on tutkimuksen kohteena. Teemahaastattelussa edetään aihe kerrallaan tutkijan ja tutkitavan välisessä keskustelussa. Tutkitavan ilmiön ennakkonäkemyksistä saadaan teemoja eli aiheita ja tutkitavan kanssa keskustellaan tutkijan etukäteen valitsemista teemoista. (Kananen, 2014, 70.)

Tähän opinnäytetyöhön haastattelin viittä hankkeeseen osallistunutta maahanmuuttajanuorta sekä ennen että jälkeen kesätöiden. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluna. Haastattelun teemat olivat Matkalla-hankkeessa opitut työelämätaidot, nuorten odotukset ja kokemukset kesätöistä, kesätöiden/töiden merkitys sekä nuorten tulevaisuuden suunnitelmat.

Teemojen lisäksi olin valmiiksi miettinyt tarkkoja kysymyksiä, joita voisin haastateltaville esittää. (Liite 1). Muokkasin kysymyksiä erityisesti vastaajan suomen kielen taitojen mukaan. Jos nuori ei ymmärtänyt kysymystä, koitin yksinkertaistaa kysymystä tai kysyä asiaa jollakin toisella tavalla. Näin nuori yleensä ymmärsi kysytyn asian ja pystyi vastaamaan siihen. Aiheiden järjestyksen pidin melko samana kaikissa haastatteluissa, mutta pieniä muutoksia saattoi tulla keskustelun edetessä. Haastattelun etua muihin tiedonkeruumuotoihin verratessa pidetään sen joustavuutta. Haastatteluissa on aiheiden sääntely mahdollista ja vastausten tulkitseminen on joustavaa. (Hirsjärvi, ym., 2007, 200.)

Kanasen mukaan (2014, 97) tutkittavien valintaan on kiinnitettävä huomiota laadullisessa tutkimuksessa. Valittujen tutkittavien on tiedettävä tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon ja tavoitteena on valita tutkittavaksi ne henkilöt, josta tutkittavasta ilmiöstä tietävät eniten. En ollut itse tutkijana valitsemassa haastateltavia nuoria, vaan Matkalla-hankeen työntekijät valitsivat haastatteluun osallistuvat nuoret. Nuorten valintaan kiinnitettiin huomiota. Alussa tavoitteena oli haastatella jokaisesta tämän vuoden ryhmästä (Länsimäki, Maininki, Myllypuro, Pukinmäki ja Meilahti) yhtä nuorta, jotta otos olisi mahdollisimman laaja-alainen ja jokaisesta ryhmästä tulisi yksi nuori haastatelluksi. Tavoitteena oli myös haastatella tasaisesti tyttöjä ja poikia. Lisäksi pyrittiin siihen, että haastateltavien nuorien suomen kielen taito olisi vaihtelevaa ja haastatteluun ei valittaisi ainoastaan nuoria, joiden suomen kielen taso on tällä hetkellä korkein.

Tärkeintä haastatteluissa on saada niin paljon tietoa tutkittavasta aiheesta kuin mahdollista. On suositeltua haastatteluiden onnistumisen kannalta, että haastateltavat saisivat haastattelukysymykset tai aiheet tietoon jo ennen haastatteluiden toteutusta. Eettisesti perusteltua on kertoa haastateltavalle, mikä haastatteluiden aiheena on. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 73.) Matkalla-hankeen työntekijät jakoivat valituille nuorille ennen ensimmäistä haastattelukertaa lupalaput, joista ilmeni pääpiirteittäin tutkimuksen aihe. Ennen ensimmäistä haastattelua Matkalla-hankeen työntekijät jakoivat valituille nuorille tekemäni saatekirjeen. Saatekirjeessä kerroin tutkimuksen tarkoituksesta ja toteutuksesta sekä omat yhteystietoni mahdollisten kysymysten varalta. On tärkeää, että tutkittavat saavat kirjallisesti tiedon siitä, mikä tai mitkä tahot ovat vastuussa tutkimuksesta ja kehen on mahdollista ottaa yhteyttä saadakseen lisätietoa tutkimuksesta. (Kuula, 2006, 104.)

Saatekirjeen mukana nuoret saivat lisäksi lupalaput, joihin heidän tuli pyytää vanhempien allekirjoitus luvasta osallistua tutkimukseen. Huoltajan tai muun laillisen edustajan lupa tarvitaan, jos lapsi osallistuu tutkimukseen. (Kuula, 2006, 147.) Nuoret olivat alle 18-vuotiaita, joten ilman vanhempien lupaa ja allekirjoitusta en saanut haastatella nuoria. Haastatteluun osallistuneet nuoret antoivat minulle lupalapun ennen haastatteluiden toteutusta. (Liite 3).

Lopulta opinnäytetyötä varten haastateltiin viittä nuorta, jotka edustivat Länsimäen, Myllypuron ja Meilahden ryhmiä. Kyseiseen ratkaisuun päädyttiin, koska ensimmäisellä haastattelukerralla haastateltavia nuoria oli paikalla vain yksi ja aikataulullisten asioiden johdosta pääsin viikolla 19 haastattelemaan vain kahteen eri ryhmään. Näin ollen haastattelin viittä nuorta kolmesta eri vertaistukiryhmästä.

Ensimmäisen haastattelun toteutin viikolla 18 Harjun nuorisotalolla Helsingissä. Loput ensimmäisen kerran haastattelut toteutin viikolla 19 Länsimäen nuorisotalolla Vantaalla sekä Myllypuron kokoontumistilassa Helsingissä. Haastattelutilanteessa oli aina läsnä minä ja haastateltava. Nauhoitin jokaisen nuoren haastattelun. Ennen haastattelun aloitusta kerroin, että tulisin nauhoittamaan haastattelutilanteen ja nauhoite tulisi vain omaan käyttööni opinnäytetyötä varten.

Toiset haastattelut tein 18.6 sekä 4.8 Planin toimitiloissa Pasilassa Helsingissä. Nuoret oli kutsuttu Planin toimistoon tekemään hankeen loppuhaastattelut. Näin mahdollistui lähes kaikkien haastateltavien nuoren saaminen samaan aikaan samaan paikkaan, jolloin sain tehtyä haastattelut sujuvasti. Yksi haastatteluista jäi vielä elokuulle, johtuen nuoren erilaisesta aikataulusta kesätyössä Ramadanin johdosta. Yhden nuoren kanssa tein molemmat haastattelut englanniksi. Koin englannin kielen käytön perusteltuna valinta koska haastateltavan nuoren englannin kielen taito oli sen verran vahvempi, jotta hän pystyi vastaamaan kysymyksiin laajemmin ja monipuolisemmin kuin suomeksi tehtäessä.

Haastattelun toteutukseen liittyvät ongelmat nousevat esille maahanmuuttajiin kohdistuvassa haastattelututkimuksessa. Eryityisesti kielelliset ongelmat aiheuttavat ongelmia. Kysymysten ymmärtäminen saattoi olla ajoittain hankalaa ja kysymyksiin vastailtiin hyvin suppeasti. Näin ollen oli tärkeää esittää mahdollisimman selkeitä ja yksinkertaisia kysymyksiä, jotta haastateltavat ymmärtäisivät mitä heiltä kysytään. Haastattelut kestivät nuoresta riippuen noin 10-20 minuuttia sekä ensimmäisellä että toisella haastattelukerralla.

Ennen haastatteluiden tekoa tutkijan on tehtävä päätöksiä kysymyksiin liittyen. Kysymystenasettelun tarkka miettiminen on olennaista, sillä laadullisessa tutkimuksessa haastateltavat tulee saada kertomaan tutkittavasta ilmiöstä. Huonoimmat kysymykset ovat ns. dikotomisias, eli kysymykset, joihin voidaan vastata kyllä ja ei vaihtoehdoilla. Nämä kysymykset johtavat aina suppeaan aineistoon ja lisäksi kysymykset ohjailevat liikaa vastaajaa. (Kananen, 2014,) Haastattelurunkoa tehdessäni pyrinkin välttämään dikotomisias kysymyksiä, mutta muutamia dikotomisias kysymyksiä myös esitin. Haastatteluja tehdessäni huomasin lisäkysymyksiä tehdesäni esittävän helposti suljettuja kysymyksiä, johon kiinnitin huomiota ensimmäisten haastattelukertojen jälkeen. Toiselle haastattelukerralla pyrin pääasiassa esittämään avoimia kysy-

myksiä. Toisaalta erityisesti yhden haastateltavan kohdalla dikotomisten kysymysten esittäminen oli perusteltua, sillä hänen suomen kielen tasonsa oli sen verran matala, ettei hän avointen kysymysten kautta olisi osannut tai pystynyt vastaamaan oikeastaan mitään.

Etukäteen olin päättänyt teemat, joita haastatteluissa käytettäisiin sekä laatinut alustavan haastattelurungon. Haastattelu voi perustua joko spontaaneihin tai tarkasti ennakolta päätettyihin kysymyksiin. Kysymyksiä kuitenkin ohjaa aina tutkimusongelma, johon vastaus halutaan saada (Kananen, 2014, 73). Tutkimusongelman pidin mielessäni molemmilla haastattelukerroilla. Olin miettinyt valmiiksi kysymyksiä ja apukysymyksiä, joita esittäisin haastateltaville. Esitinkin tietyt etukäteen suunnittelemani kysymykset kaikille haastateltaville, mutta keskustelut synnyttivät aina erilaisia lisä- tai apukysymyksiä. Kysymykseen saatu vastaus tuottaa aina uusia kysymyksiä. Keskustelussa edetään haastateltavan ehdoilla, jolloin vähitellen tutkija saa vähitellen tutkittavan avautumaan ja luottamus tutkijaan kasvaa. (Kananen, 2014, 72-74.) Nuoria haastatellessa huomasinkin, kuinka alkujännitys usein hälveni ensimmäisten kysymysten jälkeen ja haastateltavat pystyivät rentoutumaan.

5.4 Aineiston analyysi

Haastatteluiden jälkeen litteroin nauhoittamani haastattelut. Litteroinnilla tarkoitetaan erilaisten tallenteiden, kuten äänitteiden kirjoittamista kirjalliseen muotoon. Teemahaastattelusta saatu aineisto kirjoitetaan mahdollisimman sanatarkasti tekstimuotoon, joka voidaan tehdä eri tarkkuudella. Tarkimmassa litteroinnin tasossa puheen lisäksi huomioidaan eleet ja äänenpainot taukoineen, jolloin niiden merkitsemisessä käytetään erikoismerkkejä. Tätä litteroinnin tasoa käyttäessä tutkija pyrkii niin autenttiseen tallennukseen ja kuvaukseen kuin on mahdollista. Useimmiten kuitenkin litteroinnissa riittää melko karkea taso, jonka tarkoituksena on huomioida lauseen ydin tiivistetyssä muodossa, eikä siinä tuoda esille vastaajan koko ilmaisua. Sellaisenaan sitaattina sanatarkkaa kuvausta voidaan käyttää lopullisessa opinnäytetyössä. (Kananen, 2014, 102.)

Omassa litteroinnissani päädyin suhteellisen sanatarkkaan tasoon, mutta työn kannalta esimerkiksi eleisiin tai äänenpainoihin keskittyminen ei mielestäni ollut olennaista. Päädyin litteroinnissani kirjoittamaan nuorten haastattelut melko sanatarkasti. Päädyin kyseiseen ratkaisuun, sillä asian ja lauseen ymmärtäminen olisi ollut haastavaa, jos vastauksia ei olisi litteroitu kokonaan. Tämä johtui siitä, että nuorten suomen kielen taso ei ollut kantasuomalaisen tasolla, joten asian ymmärtämiseksi tuli kirjoittaa vastaukset sanatarkasti. Lisäksi vastaukset olivat pääsääntöisesti melko lyhyitä, joten haastatteluiden litterointi sanatarkasti vaikutti loogiselta. Tällä litteroinnin tasolla sain tarpeeksi hyvin vastauksia tutkimuskysymyksiini, eikä näin ollen litterointi tarkimmalla mahdollisella tasolla ollut mielestäni tarpeen. Litteroitua aineistoa tuli noin 2-3 sivullista per haastattelu.

Aineiston analyysiin laadullisessa tutkimuksessa on olemassa monia eri vaihtoehtoja. Tärkeää on valita analyysitapa, jolla vastaus ongelmaan tai tutkimustehtävään saadaan parhaiten esiin. (Hirsjärvi ym., 2007, 219.) Tulosten tulkitsemiseen käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Tuomen & Sarajärven (2002) mukaan sisältöanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa.

Analyysivaiheessa etsin aineistosta eroavaisuuksia sekä samankaltaisuuksia rajatun näkökulman mukaan. Käytin analyysivaiheessa hyväksi teemoittelua, jossa painottuu se, mitä kustakin teemasta on sanottu. Tällä tavoin pystyin pilkkomaan ja ryhmittelemään laadullisen aineiston erilaisten aihepiirien mukaan. Tarkoituksena oli etsiä haastatteluaineistosta näkemyksiä, jotka kuvaavat tiettyä teemaa. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 93.) Etukäteen olin valinnut haastatteluiden teemat, joten aineiston pilkkominen näihin teemoihin oli melko ongelmattonta.

6 Tulokset

6.1 Haastateltavien tausta

Tätä tutkimusta varten haastateltiin viittä Matkalla-hankkeeseen lukuvuonna 2015-2016 osallistunutta nuorta. Haastattelujen nuorten sukupuolijakauma oli kolme tyttöä ja kaksi poikaa. Lähtään haastateltavat olivat 14-16 vuotiaita. Yksi nuorista oli siirtymässä seuraavana lukuvuonna lukioon ja muilla haastatetuilla peruskoulua oli jäljellä vielä vuosi. Nuoret olivat yläasteella eri kouluissa sekä Helsingissä että Vantaalla. Haastatellut olivat kotoisin eri maista. Kaksi nuorista oli kotoisin Virossa. Yksi nuorista oli kotoisin Somaliasta. Yksi nuori oli taas kotoisin Pakistanista. Viides nuorista oli kotoisin Kosovosta. Kaikki nuoret olivat tulleet Suomeen perheensä kanssa.

Nuoret olivat asuneet Suomessa eri aikoja. Kolme vuotta oli pisin aika, jonka yksi nuorista oli Suomessa asunut. Yksi nuorista oli asunut Suomessa lähes kaksi vuotta. Kaksi nuorista oli taas asunut Suomessa puolitoista vuotta. 10 kuukautta oli lyhin aika, jonka yksi nuorista oli Suomessa asunut.

Kokemusta töiden tekemisestä oli kolmella haastatelluista nuorilla koulujen tet-jaksojen kautta. Kaksi nuorista oli suorittanut tet-jakson päiväkodissa ja yksi nuorista oli ollut tet-jaksolla siivoamassa. Toinen tet-jaksolla päiväkodissa olleista oli ollut tet-jaksolla päiväkodin lisäksi myös päivittäistavarakaupassa. Kahdella haastatelluista nuorista ei ollut mitään aiempaa työkokemusta ja tulevat kesätyöt olivat ensimmäinen kosketus työelämään.

6.2 Matkalla-hankkeessa opittuja työelämätaitoja

Matkalla-hanke oli tuonut nuorille uusia tietoja yleisesti töiden hakemiseen, tekemiseen ja suomalaiseen työelämään liittyen. Eräs vastaajista korosti muutamaan kertaan erityisesti sitä, kuinka hanke on auttanut tulevaisuuteen liittyen ja kuinka hankkeessa opitut taidot auttavat tulevaisuudessa sekä yleisesti elämässä että myös työelämässä. Lisäksi hän mainitsi, kuinka hanke on erityisesti auttanut siinä, kuinka hankkia työpaikka Suomessa.

H2:” They have told so many things like how to do in future.”

Yksi vastaajista mainitsi oppineensa työelämästä sen, ettei saa olla myöhässä, pitää aina hymillä ja ei saa huutaa. Toinen haastatelluista kertoi oppineensa Matkalla-hankkeen ansiosta sen, kuinka töissä tulee olla aina ajoissa ja auttaa muita. Muutama haastatelluista puolestaan kertoi oppineensa sen, kuinka aina tulisi kysyä apua, jos on epävarma siitä mitä tekee.

H2:” Don’t do anything without asking anybody.”

H1:” No, aina pitäis niinku jos sä luulet ettet sä niinku osaa jotain. Jos sä pelkää niinku kysyä, aina pitäis kysyä, miten se niinku oikeesti pitää tehdä.”

Eräälle nuorelle Matkalla-hanke oli puolestaan tuonut yleistä tietoa, kuinka työpaikalla ollaan ja mitä siellä tehdään. Yksi nuorista mainitsi myös oppineensa, kuinka töissä pitäisi olla aina avoin uusille asioille.

Suurin osa haastateltavista kertoi osaavansa tehdä sekä CV:n että hakemuksen nyt itse Matkalla-hankkeen johdosta. Yksi haastateltavista kertoi tarvitsevänsä apua työhakemuksen tekemisessä, mutta CV:n haastateltava kertoi osaavansa tehdä.

H1:” Niinku se sanoo, et miten pitäis esimerkiksi tehdä työhakemus tai CV. Silleen se niinku näyttää miten tääl Suomessa.”

Itse töiden hakemisessa lähes kaikki haastatellut olivat taas epävarmempia. Haastatelluista kävi ilmi, kuinka neljä nuorista osaa ehkä hakea töitä ja tietää kuinka töitä Suomessa haetaan. Kolme nuorista kertoi pyytävänsä apua äidiltä/isältä töitä hakiessa. Yksi vastaajista mainitsi Tikkurilassa sijaitsevan Ohjaamon, josta nuoret saavat henkilökohtaista neuvontaa ja apua esimerkiksi töiden hakuun liittyen. Vastaaja oli käynyt Matkalla-hankkeen kanssa Ohjaamossa, josta hän menisi tulevaisuudessa kysymään neuvoa työnhakuun. Työnhakutaidot kuuluvat Salmisen (2015, 549) mukaan tärkeisiin uranhallintataitoihin. Työnhakutaitojen merkitys

korostuu sekä työuran alussa mutta myös koko työuran ajan. Työnhaku on taitolaji, jonka harjoittelu on tärkeää.

Haastateltavilta kysyttiin, milloin he aloittaisivat työnhaun ensi kesän kesätöihin. Kolme vastaajista kertoi, että aloittaisi työnhaun talven aikana. Kaksi vastaajista puolestaan aloittaisi työnhaun vasta keväällä.

Matkalla-hankkeen aikana nuorille oli järjestetty kuvitteellinen työhaastattelutilanne, jossa he olivat päässeet harjoittelemaan työhaastattelussa olemista. Kolme viidestä haastateltavasta kertoi, kuinka työhaastatteluiden harjoittelu Matkalla-hankkeen aikana oli ollut hyödyllinen asia. Työhaastatteluiden harjoittelu tuli kolmelle nuorille mieleen kysyttäessä opituista taidoista ryhmissä.

H5:” Haastatteluista. Niinku miten se miten sä puhut, mitä sun pitää sanoa, niinku pitää laittaa lippis pois.”

6.3 Nuorten odotukset ja kokemukset kesätöistä

Nuorilla oli erilaisia odotuksia tulevien kesätöiden suhteen. Eräs haastatelluista toivoi tulevan kesätyön olevan hauskaa ja tuovan uusia kokemuksia. Yksi nuorista uskoi tulevan kesätyön tuovan kokemuksen siitä, kuinka työtä tehdään. Muutama vastaajista odotti erityisesti, että he pääsisivät oppimaan lisää suomen kieltä töissä ja heille suomen kielen harjoittelu oli tärkeimpiä odotuksia kesätöitä kohtaan. Yksi haastatelluista odotti tulevalta kesätyöltä, ettei siellä olisi tylsää, saisi auttaa paljon ja palkka olisi hyvä.

H5:” Odotan että se on kivaa. Että menee hyvin, opiskelen vähän lisää suomea. Että se, et mul ei ois tylsää. Et mä saisin auttaa paljon. Ja palkka olis hyvä ehkä.”

Nuorten haastattelut kesätöiden jälkeen toivat ilmi sen, kuinka kaikilla nuorilla kesätyökokemukset olivat olleet positiivisia. Muutamalla nuorella oli kesätöitä ollut vasta viikko takana ja toinen viikko oli jäljellä. Kysyttäessä nuorilta huonoista kokemuksista tai vaikeista tilanteista kesätöissä, ei kenelläkään tullut mieleen mitään huonoja kokemuksia töistä. Kaikki vastaajat kertoivat pärjänneensä kesätöissä hyvin, eikä kukaan ollut kohdannut mitään negatiivisia kokemuksia kesätöissä.

Kaksi haastatelluista nuorista sanoi, kuinka kesätyökokemus oli ollut paljon parempaa kuin he olisivat uskoneet ja kesätyökokemus oli ollut erittäin positiivinen.

H1: ”Se oli niinku vau. Niinku mä en olis niinku odottanut että mulla tulee tämmönen työ. Se oli ihan jotain erilaista, mä en oo ikinä kokeillu tällasta.”

Kolme haastatelluista nuorista taas koki kesätöiden olleen ihan kiva juttu ja hyvä kokemus. Kaikki haastateltavat kertoivat viihtyneen hyvin kesätyöpaikassaan.

Yksi haastateltavista kertoi pitäneensä työssä siitä, että kesätyökokemus oli mielenkiintoista ja erilaista sekä arjesta poikkeavaa. Hän mainitsi pitäneensä siitä, että työpäivät olivat vaihtelevia ja joka päivä oppi jotakin uutta. Myös toinen haastateltava mainitsi, kuinka piti siitä, ettei töissä ollut tylsää ja siellä oppi paljon erilaisia asioita

H1:” Hyvä työpaikka niinku missä oppii joka päivä aina lisää, lisää ja lisää.”

Haastateltavista kolme työskenteli lasten kanssa ja heistä kaikki kertoi pitäneensä siitä, että pääsi työskentelemään lasten parissa. He kokivat oppineensa millaista on lasten kanssa työskentely ja millaista heidän ohjaamisensa on.

Kaikki haastateltavat nuoret kertoivat haluavansa hakea kesätöihin myös ensi kesäksi. Kolme nuorista sanoi, kuinka he voisivat myös ensi kesänä mennä samaan työpaikkaan, missä he nyt olivat olleet. Jotkut nuorista kertoi haluavansa kokeilla erilaisia töitä ja hakevansa ensi kesäksi töitä, jossa oppisi uusia asioita ja erilaisia taitoja, mitä tämän vuoden kesätöissä oli tullut vastaan.

Kaikkien viiden vastaajan haastatteluista tuli esille avun antaminen ja saaminen. Kysyttäessä millainen on hyvä työkaveri, kaikki vastaajat mainitsivat hyväksi työkaveriksi sellaisen, jolta voi pyytää apua ja joka auttaa mielellään. Yhden vastaajan vastauksissa korostui moneen kertaan avun antamisen ja saamisen tärkeys. Hän mainitsi kuinka hän oli oppinut avun antamisen ja saamisen tärkeyden sekä vertaisryhmässä että työpaikalla.

H2:” The most important thing is to always help.”

Kesätöissä nuoret olivat oppineet erilaisia asioita. Yksi haastatelluista kertoi oppineensa, kuinka tärkeää on olla avoin ja valmis erilaisiin työtehtäviin. Kaksi nuorista kertoi oppineensa töissä lisää suomen kieltä. Yksi nuorista kertoi oppineensa kesätöissä, millaista töiden tekeminen on ja kuinka töitä tehdään. Hän myös mainitsi, kuinka on oppinut auttamaan toisia ja oppinut, kuinka työpaikalla kielenkäyttö on oltava siistiä, eli ei saa kiroilla. Yksi haastateltavista kertoi ymmärtäneensä kesätöiden aikana, kuinka on itse saanut palkkaa ja nähnyt, ettei se

ole helppoa. Yhdelle haastateltavista paras töissä opittu asia oli oppia pitämään huolta lapsista ja hoitaa heitä.

6.4 Töiden/kesätöiden merkitys nuorille

Yhdelle haastatellulle kesätyöt merkitsivät erityisesti uusia taitoja tulevaisuutta varten. Hän halusi tehdä kesätöitä, koska siellä oppii hyödyllisiä asioita tulevaisuuden kannalta ja kesätöissä näkee, millainen rooli työllä on elämässä. Yhdelle tärkeintä töissä tällä hetkellä oli uusien kokemusten saaminen. Yksi halusi tehdä kesätöitä oppiakseen työntekoa ja tekemään erilaisia töitä.

Palkan saaminen on ainoastaan pieni osa siitä kaikesta, mitä työntekijät työltään ja työyhteisöltään odottavat saavansa. (Salminen, 2015, 56). Salmisen mukaan (2015, 47) kuitenkin palkka, muut palkitsemisen muodot, uralla eteneminen sekä palaute ovat usein tärkeitä asioita useimmille työuran alkuvaiheessa. Haastateltavista nuorista kolme mainitsi rahan kysytessä syytä haluun tehdä kesätöitä. Yksi haastateltavista mainitsi, kuinka hän haluaa tehdä töitä, jotta hän itse näkee, onko rahan tienäminen helppoa vai vaikeaa.

H5: ”Niinku mä haluan nähdä onks helppo vai vaikea saada itse rahaa, ku et äitin pitää antaa niin paljon.”

Yksi haastateltavista kertoi, ettei raha ja palkan saaminen vaikuta juurikaan haluun tehdä kesätöitä, vaan tärkeintä on uudet kokemukset. Haastateltavista yksi ei maininnut palkasta tai rahasta mitään. Yksi haastateltavista kertoi töiden tekemisen olevan kivaa. Hänen mukaansa töissä saa olla kavereitten kanssa ja saa uusia kavereita. Työn kautta tarjoutuu mahdollisuus tyydyttää sosiaalisia tarpeita ja monille hyvät ihmissuhteet työpaikalla ovat hyvin tärkeitä. Työpaikalla voi solmia ihmissuhteita ja näiden sosiaalisten suhteiden kautta saada turvallisuutta, arvontoa, oikeudenmukaisuutta sekä vaikutusvaltaa. (Salminen, 2015, 56.)

7.5 Nuorten tulevaisuuden suunnitelmat

Suurella osalla haastatelluista nuorista oli jo tiedossa selkeät suunnitelmat, mitä tehdä peruskoulun jälkeen. Yksi nuorista oli nyt ensi syksynä siirtymässä lukioon peruskoulun jälkeen, jonka jälkeen hän toivoi pääsevänsä opiskelemaan yliopistoon ehkä psykologiaa. Kaksi viidestä nuoresta taas kertoi haluavansa opiskelemaan peruskoulun jälkeen ammattikouluun. Toinen näistä nuorista haluaisi opiskella kaupallista alaa ja ammattikoulun jälkeen mahdollisesti jatkaa opintoja korkeakoulussa. Toisella ammattikouluun haluavista nuorista oli suunnitelmana

opiskella ensin lähihoitajaksi, minkä jälkeen hän jatkaisi opintoja sairaanhoitajaksi ammattikorkeakoulussa. Hän oli ainut nuorista, jolla oli selvät suunnitelmat tulevaisuuden suhteen ja halu opiskella sairaanhoitajaksi tuli selvästi esiin molemmilla haastattelukerroilla.

Kahdella viidestä vastaajasta ei ollut vielä mitään suunnitelmia, mitä peruskoulun jälkeen opiskelisi, eikä näillä vastaajista ollut myöskään mitään haaveammattia, mitä kohti he suunnitaisivat. Kenelläkään haastatelluista ei tulevaisuuden suunnitelmat olleet muuttuneet verrattuna ennen sekä jälkeen kesätöitä.

H1:” Silleen et muuten ei oo mikään muuttunut mut ajatuksia on enemmän.

7 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettinen pohdinta

Luotettavuuskäsitteiden avulla tarkastellaan tieteellisen työn luotettavuutta. Luotettavuuskäsitteet ovat eräänlaisia mittareita, joilla tutkimustulosten hyvyyttä arvioidaan. Laadullisessa tutkimuksessa ei luotettavuutta voida arvioida ja laskea samalla lailla kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, jolloin luotettavuus on tutkijan arvioinnin ja näytön varassa. Objektiivista luotettavuutta on melkein mahdotonta laadullisessa tutkimuksessa saavuttaa. (Kananen, 2014, 147.) Tutkija on se, ketä hän tutkii, kysyy, ei kysy ja kuinka aineisto analysoidaan ja tulkitaan. (Kananen, 2014, 151).

Pohdittaessa tutkimuksen luotettavuutta, tulisi ottaa huomioon myös tutkijan puolueettomuusnäkökulma. Puolueettomuutta voidaan mieltää siten, vaikuttaako esimerkiksi tutkijan sukupuoli, ikä, uskonto, poliittinen asenne, kansalaisuus, virka-asema tai jokin muu seikka tutkijan havainnointiin, ja siihen miten hän asiat kuulee. Pyrkimys ymmärtämään ja kuulemaan haastateltavia itsenään on puolueettoman tutkijan tärkein ominaisuus. (Tuomi & Sarajärvi, 135-136.) Tutkijana pyrin olemaan puolueeton koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan laadullisessa tutkimuksessa pyrkiä parantamaan keräämällä tietoa eri lähteistä ja verrata näistä lähteistä saatuja tietoja esimerkiksi omaan tulkitaan tai tarkastellaan antavatko eri tietolähteet tuloksia, jotka tukevat toisiaan. Muut tutkimukset voivat olla näitä lähteitä, joihin verrataan. Vahvistus omassa tutkimuksessa esitetyille väitteille tai tulkinnalle ilmiöstä voidaan saada keräämällä evidenssiä eli todistusaineistoa eri lähteistä. (Kananen, 2014, 152.)

Riittävä dokumentaatio, joka tuo työlle uskottavuutta, on kaiken luotettavuustarkastelun edellytys. Tutkimuksen lukijalle riittävä dokumentaatio tuo mahdollisuuden tarkistaa tutkijan ratkaisupolku. Tiedonkeruu-, analysointi- ja tulkintamenetelmiä valitessa on tärkeä kirjata

syyt ja perustelut valinnalle. Alkuperäinen tutkimusaineisto tulee säilyttää, jotta voitaisiin todentaa tulosten luotettavuus sekä aineiston aitous. (Kananen, 2014, 153.) Tallensin nauhoittamani haastattelut omalle koneelleni, josta tarpeen mukaan voidaan aineiston aitous todentaa. Haastatteluiden litteroinnit oli myös tallennettu tietokoneelle.

Opinnäytetyötä tehdessä tuli ottaa huomioon nuorten identiteetin suojaaminen, eikä opinnäytetyössä saanut käydä ilmi tietoja yksittäisistä nuorista tai kirjoittaa nuorista siten, että he olisivat millään lailla tunnistettavissa tekstistä. Lainatessani nuorten sanomisiani, annoin koodin jokaiselle nuorille, esimerkiksi ensimmäinen haastateltu nuori on merkitty H1. Tällä tavoin ei yksittäisiä nuoria voi tunnistaa opinnäytetyössäni. Haastateltavien yksityisyyden suojaan ja anonymiteettiin oli kiinnitettävä suurta huomiota. Aina ennen haastattelun alkua kerroin jokaiselle nuorelle nämä asiat. Erityisesti pakolaiset ja turvapaikanhakijat saattavat liittää nauhoitetun haastattelun poliisitutkintaan ja kuulusteluihin. (Aarnitaival, 2012, 40). Itseläni ei ollut etukäteen tietoa haastateltavien nuorten taustoista, joten kerroin aina jokaiselle haastateltavalle ennen nauhurin käyttöönottoa, että tulen nauhoittamaan haastattelun ja nauhoite tulee vain omaan käyttööni opinnäytetyötä varten.

Luotettavuutta haastatteluissa saattaa heikentää se, että ihmisillä on taipumus haastattelutilanteessa antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia. On mahdollista, että tutkittavat puhuvat haastattelutilanteessa toisin kuin jossakin muussa tilanteessa. Tässä on myös paljon eroa eri kulttuurien ja maiden välillä. Näin olleen on ratkaisevaa, kuinka tällaisten kulttuuristen merkitysten ja merkitysmaailmojen valossa haastattelija tulkitsee haastateltavan vastauksia. (Tutki ja kirjoita, 2007, 201-202.) Haastatteluja tehdessäni huomasin, kuinka nuorilla ei ollut juurikaan negatiivista sanottavaa Matkalla-hankkeesta eikä myöskään kesätöistä. On vaikea sanoa, ovatko nuorten kokemukset oikeasti niin positiivisia kuin haastatteluista kävi ilmi vai eivätkö haastatellut vain halunneet eri syistä kertoa negatiivisista kokemuksista tai omista kehitysehdotuksista Matkalla-hanketta varten.

Suurin syy vastausten niukkuuteen kuitenkin saattoi johtua haastateltavien kielivaikeuksista. Joidenkin nuorten kohdalla suomen kielen taito oli vielä sen verran heikko, että omien mielipiteiden kertominen vaikutti olevan haastavaa. Tämän johdosta kaikki haastateltavat eivät välttämättä pystyneet kertomaan kaikkia niitä asioita, joita he ehkä olisivat halunneet tuoda esiin haastatteluissa. Tähän olisi voinut olla avuksi esimerkiksi se, että nuoret olisivat saaneet tutustua haastattelun teemoihin sekä kysymyksiin ennen haastattelutilannetta. Näin omia mielipiteitä olisi voinut pohtia rauhassa ja vastaukset olisivat näin ollen voineet olla laajempia.

Haastateltavien nuorten suomen kielen taso oli vaihtelevaa. Koin, että mahdollisuus tulkin käyttämiseen muutaman haastateltavan kohdalla olisi ollut paikallaan. Tulkkia käyttämällä

haastateltavista olisi näin todennäköisesti saanut vastauksia enemmän irti ja nuorilla olisi ollut mahdollisuus kertoa mielipiteistään paljon laajemmin. Toisaalta koin hyväksi sen, että nuoret pääsivät harjoittelemaan haastattelutilannetta suomen kielellä. Näin nuoret saivat toivottavasti lisää varmuutta omista suomen kielen taidoista huomattessaan selviytyvänsä haastattelutilanteesta suomeksi.

8 Johtopäätökset

Tavoitteena oli haastatteluiden kautta saada selville, kuinka haastateltavat nuoret kokivat Matkalla-hankkeen tukeneen heidän valmiuksiaan työelämään ja mitä kesätyökokemus oli heille antanut. Nämä tavoitteet myös toteutuivat, sillä haastatteluiden avulla saatiin selville kuinka Matkalla-hanke on onnistunut tukemaan nuoria tulevia kesätöitä varten ja mitä nuoret ovat oppineet työelämästä hankkeen sekä kesätöiden kautta.

Aineistoa analysoidessa ilmeni, kuinka Matkalla-hanke onnistui haastateltujen nuorten mielestä tukemaan tarpeeksi ennen tulevia kesätöitä ja antamaan varmuutta töiden tekemiseen. Muutamalla nuorista ei ollut mitään aiempaa kokemusta töiden tekemisestä, joille erityisesti kesätyökokemus oli uusi ja jännittävä. Nuorten vastauksista kävi ilmi se, kuinka Matkalla-hanke oli antanut nuorille tarpeeksi tietoa suomalaisesta työelämästä ja tukenut nuoria riittävästi ennen kesätöihin menoa. Nuoret olivat saaneet tietoa siitä, kuinka työpaikalla toimitaan ja käyttäydytään, joka oli tuonut varmuutta mennä kesätöihin. Kaikki nuoret kokivat olevansa valmiita kesätöihin, eikä kukaan nuorista epäillyt omia taitojaan tulevissa kesätöissä. Itse koin nuoria haastatellessa, että he omasivat sillä hetkellä kesätöihin vaadittavia työelämätaitoja tarpeeksi ja heillä oli tarpeeksi työelämätietoutta suoriutuakseen kesätöistä. Kukaan nuorista ei kertonut jännittävänsä kovinkaan paljoa töihin menoa, josta voisi päätellä että nuoret olivat saaneet tarpeeksi tietoa ja tukea ennen tulevia kesätöitä.

Monet haastatelluista mainitsivat erityisesti työhaastattelutilanteen harjoittelun hyödyllisimpänä kokemuksena tulevien kesätöiden suhteen Matkalla-hankkeessa. Nuoret saivat harjoitella työhaastattelua positiivisessa ja kannustavassa ilmapiirissä, jota kautta nuorten jännitys oikeisiin työhaastatteluihin väheni. Haastatteluja tehdessä nuoret saivat lisäksi harjoitella suomen kieltä, joka toi luultavasti taas hieman lisää varmuutta suomen kielen käyttämiseen sekä työnhaussa usein tarvittavien sanojen oppimista.

Hankkeen johdosta nuoret tietävät nyt kuinka töitä Suomessa haetaan ja mikä merkitys CV:llä ja työhakemuksella on ja kuinka ne tehdään. Kuitenkin itse töiden hakemisessa suurin osa nuorista koki epävarmuutta. Lähes kaikki haastatellut kertoivat kaipaavansa jonkun aikuisen apua hakiessaan työpaikkaa. Suuri osa kysyi apua perheeltään, mutta eräs haastatelluista

mainitsi lisäksi Tikkurilassa sijaitsevan Ohjaamon. Nekbyn (2008) mukaan on havaittu, että maahanmuuttajille on hyötyä tehostetuista työnhaun neuvonta- ja tukipalveluista. Kyseiset palvelut ovat erityisesti maahanmuuttajille hyödyllisiä, sillä ne osaltaan korvaavat heidän puuttuvia verkostoja ja työmarkkinatietoutta. Näin ollen oli siis ollut erittäin tärkeää, että nuoret olivat hankkeen aikana vierailleet Ohjaamossa ja saaneet tietoa heidän palveluistaan. On tärkeää, että nuorille esitellään paikkoja, joista he voivat hakea apua tarvittaessa ja erityisesti maahanmuuttajanuorille nämä paikat ovat erittäin hyödyllisiä ja tarpeellisia. Erityisesti maahanmuuttajanuorilla ei ole luultavasti aiempaa tietämystä siitä, mistä voi tarvittaessa etsiä apua esimerkiksi juuri töitä hakiessa. Matkalla-hankkeella on ollut tässä tärkeä rooli tuodessaan esille esimerkiksi Ohjaamon palvelut. Tämän ansiosta nuorilla on tiedossa edes joku paikka, josta saa tarvittaessa apua työelämään liittyvien asioiden suhteen myös Matkalla-hankkeen loppumisen jälkeen.

Yhä useammat työnantajat kokevat työuraansa aloittavien nuorten työelämätaidot puutteelliseksi. (Salminen, 2015, 71). Työelämätaitojen opettamisessa on Matkalla-hankkeella ollut tärkeä rooli. Maahanmuuttajanuorille työelämätaitojen korostuu vielä enemmän, johtuen siitä, ettei heillä ole luultavasti juurikaan aikaisempaa tietoa suomalaisesta työelämästä kuin mitä kantasuomalaisilla nuorilla on. RAY:n tutkimuksen (2014) mukaan nuorten työllistymisen kannalta kesätyöllä voi olla ratkaiseva merkitys ja kuinka tärkeää nuorelle on saada ensimmäinen työpaikka, josta omaa työuraa voi lähteä rakentamaan. Hankkeen johdosta nuoret pääsivät kesätöihin ja tämän ansiosta saivat arvokasta työkokemusta itselleen. Monet haastateltavat mainitsivat haluavansa tehdä kesätöitä juuri uusien kokemusten takia ja haluavansa oppia uusia asioita.

Nuorten vastauksista ei käynyt ilmi, missä Matkalla-hanke olisi voinut tukea vielä paremmin työelämään liittyvien asioiden kanssa. Kenellekään nuorista ei tullut ennen tai jälkeen kesätöiden mieleen mitään tiettyä tietoa työelämästä, mitä he olisivat halunneet tietää tai harjoitella. Kesätöiden aikana ei kukaan nuorista kohdannut mitään erityistä tilannetta, mihin Matkalla-hanke olisi voinut vielä paremmin valmistaa. Näin ollen nuorten vastauksista voisi tehdä johtopäätöksen, että hanke todella on tukenut nuoria tarpeeksi työelämätaitojen kannalta ja nuoret olivat Matkalla-hankkeen kautta saaneet tarpeeksi tietoa ja tukea kesätöihin. Toisaalta, esimerkiksi puutteellisen kielitaidon johdosta eivät haastateltavat välttämättä kyenneet ilmaisemaan omia mielipiteitään sillä tavoin kuin he olisivat halunneet tai eivät muista syistä johtuen halunneet tuoda esiin mitään negatiivista Matkalla-hankkeesta.

Kaikki haastatellut nuoret kokivat työssä avun antamisen ja saamisen erittäin tärkeänä asiana, joka on hyvän työkaverin ja työpaikan perusedellytys. Pohdin, onko Matkalla-hankkeella ollut tähän vaikuttava tekijä. Vertaistukiryhmän tuki ja apu on ehkä antanut nuorille itselleen paljon ja he ovat saaneet itse kokea, miltä avun saaminen sekä antaminen tuntuvat.

Vertaistukiryhmässä nuoret ovat ehkä kokeneet yhteisöllisyyttä, joka on havahduttanut siihen, ettei kukaan pärjää yksin. Lisäksi mietin, ovatko nuorten omat kokemukset maahanmuuttajuudesta ja uuteen maahan asettumisesta tuoneet nuorille esiin sen, kuinka avun antaminen ja saaminen ovat olennaisia asioita kaikilla elämän osa-alueilla.

Planin Matkalla-hanke on tämän tutkimuksen perusteella onnistunut tässä työelämään liittyvässä osa-alueessa ja haastatellut nuoret itse ovat olleet tyytyväisiä hankkeesta saatuihin tietoihin ja taitoihin. Nuoret oppivat hankkeen aikana perustietoja suomalaisesta työelämästä ja kuinka työpaikalla tulee käyttäytyä. Matkalla-hankkeen tavoitteena on ollut, että nuorten elämänhallinta ja opiskelumotivaatio vahvistuvat kesätöiden avulla. Kesätyökokemuksen jälkeen kaikilla nuorilla oli suunnitelmissa hakeutua töihin myös ensi kesänä ja ennen kaikkea kaikilla oli halu tehdä töitä.

Vuosi 2016 oli Matkalla-hankkeen viimeinen vuosi, mutta vastaavan hankkeen toteuttamiselle olisi varmasti kysyntää. Koska nuorilta itseltään ei tullut mitään kehitysehdotuksia mieleen Matkalla-hankkeesta, päädyin pohtimaan itse kehittämiskohteita. Vertaisryhmissä nuoret ovat saaneet tutustua muihin maahanmuuttajanuoriin, joka on erittäin tärkeä asia. Kuitenkin on mielestäni myös tärkeää, että maahanmuuttajanuoret ja kantasuomalaiset nuoret kohtaavat entistä paremmin. Olisi siis hyvä, jos hankkeessa olisi ollut mukana myös saman ikäisiä kantasuomalaisia nuoria tukemassa ja auttamassa kotoutumisprosessissa. Näin maahanmuuttajanuoret sekä kantasuomalaiset nuoret olisivat päässeet tutustumaan, joka osaltaan helpottaisi integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Itse työn hakemisessa nuoret kokivat vielä jonkin verran epävarmuutta. Työnhakuun nuoret kaipasivat aikuisen tukea ja kertoivat pyytävänsä apua työnhakuun esimerkiksi vanhemmiltaan. Työnhakutaitoja voisi siis vahvistaa entistä enemmän projektin aikana. Jokaisen nuoren kanssa voisi vielä yksitellen käydä läpi työnhaun vaiheet, kuinka töiden etsiminen itsenäisesti onnistuu ja ymmärsikö nuori kaiken tarvittavan työn hakemisesta. Lisäksi asioiden kertaaminen ja mahdollisimman monen työhakemuksen tekeminen vahvistaisivat nuorten taitoja entisestään. Hankkeen aikana olisi myös voitu painottaa paremmin sitä, milloin kesätöiden hakeminen kannattaa aloittaa ja kuinka kesätöiden hakemisessa kannattaa olla ajoissa liikkeellä.

Nuoret pääsivät vierailemaan hankkeen aikana erilaisiin paikkoihin. Työelämään liittyen nuoret vierailivat Vantaan Ohjaamossa, josta he voivat tarvittaessa saada apua mm. työnhaussa ja koulutukseen hakeutumisessa. Hankkeen aikana olisi voitu vierailla myös muissa paikoissa, joista olisi hyötyä työelämään ja työllistymiseen liittyen. Esimerkiksi vierailu jossakin rekrytointi tai koulutusmessuilla olisi antanut nuorille mahdollisuuden nähdä toisenlainen tapa töiden hakemiseen tai koulutusmessujen tuoma tieto eri koulutusmahdollisuuksista.

9 Pohdinta ja ammatillinen kasvu

Maahanmuuttajien määrä on kasvanut Suomessa viime vuosina runsaasti ja kuten alussa todettiin, Suomeen muutetaan eri syistä johtuen. Kaikki maahanmuuttajat kuitenkin joutuvat kotoutumaan uuteen kotimaahansa ja maahanmuuttajille tarjotaan Suomessa erilaisia kotouttamispalveluja. Kotoutumisprosessissa esimerkiksi maahanmuuttajanuoret jäävät helposti varjoon, eikä heidän kotouttamiseen kiinnitetä aina tarpeeksi huomiota. Tähän Matkalla-hanke on kuitenkin osaltaan vaikuttanut ja vastannut maahanmuuttajanuorten kotouttamistarpeisiin. Jotta maahanmuuttajanuorten kotouttamiseen kiinnitettäisiin nykyistä enemmän huomiota, on mielestäni olennaista tutkia, kuinka esimerkiksi juuri Matkalla-hanke on tukenut nuoria kotoutumisprosessissa. Tällaisten tutkimusten kautta saadaan tietoa, kuinka nuoret ovat hankkeesta hyötäneet ja mikä siinä on ollut toimivaa ja mikä taas ei. Tutkimalla Matkalla-hankkeen onnistumista voidaan tulevaisuudessa vastaavia hankkeita suunnitella ottaen huomioon, mikä tässä hankkeessa oli ollut toimivaa ja mitkä olisivat olleet kehittämisen kohteita.

Opinnäytetyöni tarkoitus oli tutkia hankkeen hyötyjä nimenomaan työelämään liittyvien taitojen kannalta. Maahanmuuttajataustaisilta nuorilta puuttuu kokemus työnhausta sekä työelämän pelisäännöistä Suomessa ja töihin pääseminen voi olla vaikeaa ilman suhteita. Työllä on suuri merkitys integroitua uuteen yhteiskuntaan ja maahanmuuttajien on opittava juuri suomalaisessa työelämässä tarvittavat taidot. Matkalla-hanke on opettanut näitä työelämässä välttämättömiä taitoja nuorille ja tarjonnut heille ainutlaatuisen tilaisuuden päästä ensimmäiseen kesätyöpaikkaan. Näen tärkeänä asiana, että hankkeen onnistumista tutkittiin tarkemmin juuri työelämään liittyvästä näkökulmasta. Nuorilla ei ollut juurikaan aikaisempaa tietoa suomalaisesta työelämästä ja esimerkiksi töiden hakemisesta. Tämä tutkimus on tärkeä, koska se osoittaa hankkeen olleen onnistunut opettamalla nuorille työelämässä tarvittavia taitoja, joita he muualta eivät olisi saaneet.

Itselläni ei ollut ennen opinnäytetyön tekoa juurikaan kokemusta laadullisesta tutkimuksesta ja haastatteluiden tekemisestä. Haastattelukysymysten laatiminen sekä haastatteluiden teko mietityttivät itseäni. Haastattelukysymykset tuli olla tarpeeksi selkeitä ja ymmärrettäviä, sillä kaikkien suomen kielen taito ei ollut vielä kovinkaan vahva. Olennaista haastatteluiden tekemisessä oli, että haastateltavat ymmärtäisivät esittämäni kysymykset ja osaisivat vastata niihin parhaansa mukaan. Halusin, että haastattelutilanne olisi mahdollisimman mukava, jotta nuoret rentoutuisivat ja vastaisivat esittämiini kysymyksiin niin hyvin kuin osaisivat.

Ensimmäisen haastattelun tehtyäni huomasin, miten voisin kysymyksiä muotoilla vielä selkeämmäksi ja mitä lisäkysymyksiä voisin tehdä. Toisilta nuorilta sai helpommin vastauksia kuin

toisilta. Luonnollisesti niiltä, joiden suomen/englannin kielen taito oli korkein, oli vastausten saaminen helpompaa ja vastaukset olivat laajempia. Yhden haastateltavan kohdalla sain vain hyvin lyhyitä vastauksia, sillä hän ei selvästikään ymmärtänyt kovin hyvin esittämiäni kysymyksiä, vaikka yritin niitä avata parhaani mukaan. Esimerkiksi kysyttäessä osaako hän tehdä työhakemuksen, ei hän ymmärtänyt sanaa työhakemus. Koska kommunikointi oli hankalaa, oli tutkimuskysymyksiin vastausten saaminen vaikeaa, enkä juuri tutkimusongelmaan häneltä saanut paljoa tietoa. Tulkin käyttäminen joidenkin nuorten kanssa olisi todennäköisesti tuonut lisää sisältöä ja syvyyttä vastauksiin, joiden kautta opinnäytetyöhön olisi saanut enemmän tietoa. Ensimmäisen kerran haastattelut tehtyänä sain kokemusta toisiin haastatteluihin. Itselleni avautui paremmin, millaisia tutkimuskysymyksiä toisella kertaa olisi tärkeää olla ja millaisia apukysymyksiä haastatteluun olisi tärkeää tehdä. Toisen haastattelukierroksen kautta sain nuorilta paremmin tietoa ja vastauksia tutkimuskysymyksiini.

Opinnäytetyötä tehdessäni opin mielestäni hyvin sen, miten asioita kannattaa tehdä ja miten ei. Erityisesti haastattelutilanteista opin paljon. Ymmärsin, kuinka oikeanlainen kysymystenasettelu on avainasemassa erityisesti maahanmuuttajanuoria haastatellessa. Heidän kielitaidostaan johtuen oli tärkeää miettiä kysymykset mahdollisimman selkeiksi ja konkreettisiksi. Lisäksi opin paljon itse opinnäytetyöprosessista ja laadullisen tutkimuksen tekemisestä. Opin, mitä asioita laadullista tutkimusta tehdessä tulee ottaa huomioon ja mitä vaatimuksia hyvän tutkimuksen tekemiseen vaaditaan.

Opinnäytetyötä tehdessäni olisin tehnyt joitakin asioita toisin. Erityisesti haastattelutilanteissa olisin voinut miettiä kysymysten esittämistä vielä tarkemmin. Haastatteluissa päädyin monta kertaa esittämään suljettuja kysymyksiä, kun avointen kysymysten esittäminen olisi ollut tärkeää ja aineistosta olisi ehkä tullut laajempi ja monipuolisempi. Haastatteluja litteroidessani huomasin, kuinka itselläni on luontaisesti tapana esittää nimenomaan suljettuja kysymyksiä. Haastatteluiden tekeminen oli itselleni uutta ja jännittävää, jolloin oma huomioni meni luultavasti muihin asioihin kuin kysymysten muodon miettimiseen. Mielestäni kuitenkin suljettujen kysymysten esittäminen oli myös monessa tapauksessa perusteltua, jos haastateltava ei ymmärtänyt avointa kysymystä.

Yhteistyö Planin kanssa oli sujuvaa. Vaikka yhteyshenkilö Planilla vaihtui kesken opinnäytetyöprosessin, niin ei se työn edistymisen ja tekemisen kannalta haitannut. Yhteyshenkilöön oli helppo olla yhteydessä eikä yhteydenottoon ollut mitään kynnyksiä. Apua opinnäytetyön tekemisessä sai aina kun oli tarvetta ja sähköpostiin vastattiin nopeasti. Planin henkilökunta oli helposti lähestyttävää ja auttavaista.

Opin opinnäytetyötä tehdessäni, minkälainen rooli Matkalla-hankkeella on maahanmuuttajanuorten kotouttamisprosessissa. Ensimmäisiä haastatteluja tehdessäni pääsin näkemään

muutamien ryhmien kokonaisuudessaan. Itselleni jäi mieleen erityisesti yhteisöllisyys ryhmissä ja ryhmien hyvä henki. Ymmärsin, kuinka tärkeä asia vertaisryhmät nuorille olivat ja kuinka hankkeen ansiosta nuoret olivat päässeet tutustumaan muihin samankaltaisessa elämäntilanteessa oleviin nuoriin, jota kautta kotoutuminen Suomeen toivottavasti on helpompaa.

Vaatimukset järjestöjen toiminnan vaikutusten arvioinnista ovat lisääntyneet viime vuosina. Toiminnan rahoittajat, kuten kunnat ja RAY odottavat toiminnan vaikutusten osoittamista järjestöiltä. (Lundbom & Herranen, 2011, 154.) Tämä opinnäytetyö toi Planille tietoa siitä missä hankkeessa onnistuttiin tästä työelämään liittyvästä näkökulmasta ja missä olisi kehittämisen kohteita. Hankkeeseen osallistuneille nuorille kesätyökokemus oli ainutlaatuinen mahdollisuus päästä näkemään työelämää ja kaikille nuorille kokemus oli ollut tärkeä. Tästä tutkimuksesta käy ilmi kesätyökokemuksen merkitys, joka toivottavasti otetaan huomioon myös Planin mahdollisissa tulevaisuudessa toteutettavissa tukevista hankkeista. Lisäksi tämä opinnäytetyö tuo tietoa yleisesti yhteiskunnallisella tasolla millaisia maahanmuuttajanuorten kotoutumista tukevat projektit voivat olla.

Lähteet

Aarnikoivu, Henrietta. 2010. Työelämätaidot- menesty ja voi hyvin. Juva: WSOYpro Oy.

Alasuutari, Pertti. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Riika: Osuuskunta Vastapaino.

Amnesty International. Internet-sivut. Viitattu 11.9.16. <https://www.amnesty.fi/tyomme/temat/pakolaiset/>

Asplund, R., Koistinen, P. 2014. Onko työmarkkinoilla tilaa kaikille? Katsaus erityisryhmiin kohdistetun politiikan tuloksiin ja haasteisiin. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Viitattu 4.9.16. <http://tem.fi/documents/1410877/2859687/Onko+tyomarkkinoilla+tilaa+kai-kille+16062014.pdf>

Eronen, A., Härmälä, V., Jauhiainen, S., Karikallio, H., Karinen, R. Kosunen, A., Laamanen, J., & Lahtinen, M. 2014. Maahanmuuttajien työllistyminen, taustatekijät, työnhaku ja työvoimapalvelut. Työ ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Edita publishing. Viitattu 3.9.16. <http://tem.fi/documents/1410877/2859687/Maahanmuuttajien+ty%C3%B6llistyminen+10022014.pdf>

Forsander, A., Ekholm, E., Hautaniemi, P., Ali, A., Alitolppa Niitamo, A., Kyntäjä, E., Quoc Cuong, N. 2001. Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Palmenia kustannus: Helsinki.

Haikkola, L & Martikainen, T. Maahanmuutto ja sukupolvet. 2010. Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Herranen, J., Lundbom, P. 2011. Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisusarja C, Oppimateriaaleja 26, 2011, Humanistinen ammattikorkeakoulu. URN:ISBN:978-952-456-114-3

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Kananen, J. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä- Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Suomen Yliopistopaino Oy- Juvenes Print

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Maahanmuuttoviraston internet-sivut: <http://www.migri.fi>

Martikainen, T & Haikkola, L. 2010. Maahanmuutto ja sukupolvet. Nuorisotutkimuseura/Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 106. Helsinki.

Martikainen, T., Tiilikainen, M. Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. 2007. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja.

Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. 2013. Gaudeamus.

Nekby, L. 2008. Active labor market programs for the integration of youths and immigrants into the labor market. The Nordic experience. Viitattu 30.8.2016.http://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/5441/1/S0800830_en.pdf

Pakolaisneuvonta ry. Internet-sivut. Viitattu 11.9.16.http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=106&lang=suo

Plan Suomi International. Internet-sivut. Viitattu 22.3.2016. <https://plan.fi/>

Salminen, Jari. 2015. Työntekijän vastuu ja työelämätaidot. Helsinki: Multiprint oy.

Saukkonen, P. Erilaisuuksien Suomi. Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot. 2013. Gaudeamus.

Tilastokeskuksen internet-sivut. Viitattu 24.11.2016. <http://www.stat.fi/index.html>

Tilastokeskus. 2013. Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2012. Viitattu 24.11.16. http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluetteloyyrm_ulsu_201200_2013_9847_net.pdf

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Uusikylä, P., Tuominen, A., Reuter, N. & Mäkinen, A-K. 2005. Kannattaako kotoutumiskoulutus. Työministeriö.

Suomen Pakolaisapu ry. Vertaisryhmätoiminnan opas maahanmuuttajatyöhön. Viitattu 8.8.16.<http://vetoverkosto-fi-bin.di>

recto.fi/@Bin/01300394d626a13c359615f470c3a474/1470662636/application/pdf/173099/Vertaisryhm%C3%A4toiminnan%20opas%20maahanmuuttajaty%C3%B6h%C3%B6n%20selkokieli.pdf

Wallin, A. 2013. Monikulttuuriosaaminen- uudistuvan työyhteisön valttikortti. Klaava Media.

Liitteet

Liite 1 Haastattelurungot.....	40
Liite 2 Opinnäytetyösopimus.....	42
Liite 3 Tutkimuslupa.....	44

Liite 1 Haastattelurungot

Ensimmäisen haastattelukerran tutkimuskysymykset/ haastattelurunko:

- 1) Perustiedot: Ikä, sukupuoli, etninen tausta, kauan asunut Suomessa, koulu ja työhistoria
- 2) Millaisia asioita olet oppinut työelämästä kevään aikana ryhmissä?
- 3) Osaatko
 - a) Hakea töitä itsenäisesti
 - b) Tehdä työhakemuksen
 - c) Tehdä CV:n
- 4) Miten arvioisit, kuinka Matkalla-hanke ja ryhmään osallistuminen on auttanut ja tukenut sinua tuleviin kesätöihin liittyen?
- 5) Onko hanke mielestäsi tukenut tarpeeksi kesätöihin ja töihin liittyen?
- 6) Onko ryhmissä käsitelty tarpeeksi työelämään ja kesätöihin liittyviä asioita?
- 7) Mitä olisit vielä halunnut oppia?
- 8) Tunnetko olevasi valmis tuleviin kesätöihin?
- 9) Mihin olet menossa kesätöihin? Mitä odotat tulevalta kesätyöltä?
- 10) Minkälainen on mielestäsi hyvä työntekijä?
- 11) Minkälainen työntekijä sinä uskot olevasi? Mitkä ovat vahvuuksiasi?
- 12) Mitä odotat tulevalta kesätyöltä?

Tutkimuskysymykset/haastattelurunko toisella haastattelukerralla:

1) Kokemukset kesätyöstä

- Mitä teit kesätyössä?
- Mistä pidit työssä? Mistä et?
- Oliko haastavia tilanteita? Millaisia?
- Vastasivatko työt odotuksiasi?
- Millainen työntekijä olit? Saitko palautetta esimieheltä tai työkavereilta.
- Mitä opit työstä/työelämästä?

2) Matkalla-hankkeessa opitut taidot

- Miten keväällä ryhmissä oppimasi taidot hyödyttivät kesätyössä?
- Mistä keväällä opitusta taidosta/tiedosta oli hyötyä kesätyössä?
- Olisiko ryhmissä voitu käsitellä vielä jotain asiaa, joka tuli vastaan kesätyössä?
- Mitä olisit halunnut vielä tietää työelämästä ennen kesätyötä?

3) Työn merkitys

- Mitä pidät tärkeänä työssä?
- Millainen olisi hyvä työpaikka?
- Miksi haluat käydä töissä?

4) Tulevaisuuden suunnitelmat

- Aiotko hakea töitä ensi keväänä? Miksi/ Miksi et?
- Mitä haluaisit opiskella ja millaisia töitä tehdä?
- Muuttiko kesätyökokemus tulevaisuuden suunnitelmiasi?

Liite 2 Opinnäytetyösopimus

SOPIMUS OPINNÄYTETYÖSTÄ

1. SOPIJAPUOLET JA YHTEYSTIEDOT

1.1 Opinnäytetyön tekijä(t) ja yhteystiedot

Satu Rauhainen
satu.rauhainen@student.laurea.fi
044 539 9990

1.2 Työelämän yhteyshenkilö ja yhteystiedot

Plan International Suomi
Lotta Jäättelä
lotta.jaattela@plan-international.org

2. OPINNÄYTETYÖ +358 40 480 9253

2.1 Opinnäytetyön aihe ja tarkoitus ja jos on osa laajempaa hanketta, yhteys sen tavoitteisiin.

Nuorten haastattelut ennen ja jälkeen kesätöiden

2.2 Opinnäytetyön toteutustapa

Laadullinen tutkimus,
haastattelut

2.3 Alustava aikataulu

Haastattelukysymykset valmiit huhtikuun lopussa 2016
Teoriaosuuden aloittaminen huhtikuussa 2016
Haastattelut touko-kesäkuussa 2016
Opinnäytetyön tekeminen kesällä 2016
Opinnäytetyö valmis syys-lokakuussa 2016

Alustava
yhteenveto
elokuun
lopussa 2016

2.4 Miten tuloksia tullaan hyödyntämään

Tuloksia tullaan hyödyntämään Medkalla-
hankkeen vaikuttavuuden arvioinnissa

Alustava opinnäytetyösuunnitelma liitteenä 1.

3. TYÖELÄMÄN YHTEYSHENKILÖN ROOLI OPINNÄYTETYÖSSÄ

(Esim. tausta-aineistojen, tilojen ja materiaalien käyttö, avustaminen haastateltavien hankinnassa, osallistuminen opinnäytetyön ohjaamiseen, arviointiin jne.)

Haastateltavien hankkiminen,
tilojen käyttö haastattelussa,
osallistuminen opinnäytetyön
ohjaamiseen

4. OPISKELIJAN VASTUUT

4.1 Sitoudun toimimaan tutkimus- ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. Sitoudun pitämään luottamuksellisena tiedonhankinnan yhteydessä saamani yksityishenkilöitä koskevat tiedot ja sellaiset asiakirjat ja aineistot, jotka pitää niiden luonteen ja niihin liittyvän ilmeisen salassapitointressin vuoksi ymmärtää luottamuksellisiksi.

4.2 Opiskelijan muut vastuut

5. MUUTA MAHDOLLISTA SOVITTAVAA

Tätä sopimusta on tehty kaksi samanlaista kappaletta, yksi kummallekin sopijapuolelle.

Helsingissä 23.2.16

Paikka ja päiväys

Osapuolten allekirjoitukset

Satu Rautiainen

Satu Rautiainen

Haava Nurmi

Haava Nurmi

Liite 3 Tutkimuslupa

21.4.2016

Nuorten kokemuksia ja mielipiteitä toivotaan tutkimusta varten

Hyvät Matkalla-hankkeessa mukana olevien nuorten vanhemmat!

Laurea ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija Satu Rautiainen tekee osana opintojaan opinnäytetyötä, jota varten haastatellaan Matkalla-hankkeeseen osallistuneita nuoria.

Tutkimuksessa selvitetään, kuinka Matkalla-hanke on onnistunut tukemaan nuoria työelämään liittyvien asioiden kanssa. Tarkoitus on saada nuorilta tietoa siitä, kuinka hanke on vahvistanut ja tukenut työelämätaitoja, millaista tukea nuoret ovat saneet tuleviin kesätöihin liittyen ja mitä nuoret ovat oppineet työelämästä hankkeen aikana.

Tutkimusta varten tehdään vuoden 2016 toukokuussa haastatteluja hankkeeseen osallistuneilta nuorilta. Kesätöiden jälkeen haastattelut tehdään toisen kerran. Haastatteluun ei tarvitse valmistautua etukäteen. Tutkimukseen ei ole pakko osallistua, mutta se on suureksi avuksi tiedon keräämiselle.

Kerätyt tiedot tulevat tutkimukseen nimettöminä ja muutettuina, eli ketään nuorta ei voida tutkimuksesta tunnistaa. Tutkimus on täysin luottamuksellinen. Haastattelut tullaan nauhoittamaan ja niitä tullaan käyttämään ainoastaan opinnäytetyötä varten. Matkalla-ryhmän ohjaajille ja Satu Rautiaiselle voi esittää mitä tahansa kysymyksiä tutkimukseen liittyen.

Seuraavalla sivulla on lomake, jossa kysytään haastatteluun osallistumisesta. Lomake tulee palauttaa Matkalla-hankkeen työntekijöille 2.5.2016 mennessä. Kiitos jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin,

Satu Rautiainen (044 539 9990) ja Plan Suomi / Matkalla-hankkeen työntekijät

tukea maahanmuuttajanuorten ja heidän vanhempiensa arkeen

Plan Suomi | Kumpulantie 3, 6. krs. | 00520 Helsinki | puh. 09 6869 800 | matkalla@plan.fi | www.plan.fi/matkalla

